

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

HEDA

Nýstárleg aðferð til að nálgast félagslega og borgaralega menntun í
framhaldsskólum með leikhústækni og listgreinum.

Nikolas Kamtsis

Theater director & writer

Education researcher in Creative learning methods

HEDA project

An innovative method to approach social and civic education in secondary education through theatre, theatre techniques and generally through art

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Efnisyfirlit

Kynning á verkefninu	bls. 5
Skilgreiningar og hugtök	bls. 6
Formáli	bls. 10
Um hvað er verið að ræða?	bls. 12
Kennsla borgaralegrar menntunar í Evrópu	bls. 14
Leikhúsið: Er það bara leið til afþreyingar?	bls. 16
Skapandi tjáning í listum	bls. 17
Hvað munum við vinna með? Hvað höfum við í höndunum?	bls. 20
HEDA verkefnið og borgaravitund/mannréttindafræðsla	bls. 21
Ekkert er tilbúið, ekkert er boðið okkur. Tilfinning, reynsla.	bls. 23
Listaverkið sem kennsluefni	bls. 24
Viðkvæmt viðfangsefni	bls. 25
Kennarinn og alþjóða samfélagið	bls. 27
HEDA verkefnið – Mannréttindi – Niðurstöður	bls. 28
HEDA aðferðin. Skref fyrir skref	bls. 30-39
Matsferlið	bls. 40
Dæmi um beitingu HEDA aðferðarinnar (Skref 1-10)	bls. 41-51
Tilvitnun úr harmleik Evripídesar „MEDEA“	bls. 47-48
Eftir kennslustundina – Utan kennslustofunnar	bls. 51
Líf í kyrrstæðri eldræðu málverksins	bls. 53
Dæmi um beitingu HEDA aðferðarinnar (Skref 1-10)	bls. 54-59
Samantekt	bls. 60
Heimildaskrá	bls. 61

KYNNING

HEDA verkefnið leitast við að þróa heilðræna aðferðafræði til að kenna félagslega og pólitíska menntun (borgaravitund) í framhaldsskóla með list (leikhús-leikhústækni, kvikmyndagerð, málverki o.fl.).

HEDA verkefnið hefur það að markmiði að rækta og þróa hæfileika og næmni ungmenna í tengslum við félagslega hegðun þeirra, félagsleg sambönd og félagsleg og pólitísk réttindi þeirra sem meðlimir skipulagðs lýðræðissamfélags í nútíma og nútímalýðræði, byggt á mannúðargildum.

HEDA verkefnið er fullmeðvitað um að þær tillögur sem það leggur fram krefjast í stórum dráttum annars konar skóla og menntunar, sem byggir á öðrum mannvirkjum og með öðrum gæða- og tæknieiginleikum.

Þeir sem hafa unnið að þessu hafa enga blekkingu um að nútíma skólakerfi verði að hætta við passífan karakter þar sem kennarinn veit og kennir og nemendur hlusta passíft, læra, muna og eru metnir. Við vitum einnig að námsferli, eins og það sem við leggjum til, getur ekki átt sér stað á 45 mínútum kennslutíma sem er oftast viðmið í nútímaskólum. Námsferli sem byggir á virkni nemenda og virkni þeirra (rannsóknarvinna, ímyndunarafli, næmni, gagnrýnin hugsun og viðfangsefni flókinna aðstæðna) þarf meiri tíma og „þægindi“ til að virka og bera ávöxt.

Hinsvegar: Í Evrópu sem stendur frammi fyrir alvarlegum áskorunum á sviði lýðræðislegra gilda vill HEDA verkefnið leggja sitt af mörkum til þess sem stuttlega er kallað borgaraleg menntun. Það ræktar og hvetur nemendur til:

- ❖ Þekkingar og virkrar þátttöku í stofnunum og kerfum • Þekkingar á pólitískum skyldum og skyldum sínum
- ❖ Gagnrýninnar hugsunar
- ❖ Skapandi inngríps í félagsleg málefni
- ❖ Þekkingar og menntunar um lýðræði
- ❖ Félagslegrar ábyrgðar sem meðlimir lýðræðissamfélaga og ríkja

Hin kunna hugmynd um borgaralegt samfélag krefst meiri og dýpri breytinga á mannvirkjum, völdum og aðgerðum ef það vill ekki aðeins verða tómt slagorð, heldur raunveruleiki í daglegu lífi evrópskra borgara.

SKILGREININGAR OG HUGTÖK

Borgaravitund: (Samkvæmt orðabók Merriam Webster)

- Félagsleg og pólitísk réttindi
- Aðild að samfélagi.
- Þátttaka og aðild að félagslegu og pólitísku samfélagi.
- Borgaravitund er fengin með því að uppfylla lagalegar kröfur þjóðríkis eða svæðisbundinna/stjórnarsýslustofnana. Þjóð veitir ákveðin réttindi og forréttindi til borgara sinna. Í staðinn er gert ráð fyrir að borgarar hlíti lögum landsins og reglum sameiginlegrar sambúðar og verndi það gegn óvinum sínum.
- Borgaravitund er almennt notuð sem samheiti fyrir ríkisfang. Þar sem borgaravitund er notuð í merkingu sem er frábrugðin ríkisfangi vísar hún til lagalegra réttinda og skyldna einstaklinga sem tengjast ríkisfangi samkvæmt innlendum lögum.

Menntun um borgaravitund (af <https://study.com/>) er menntun sem veitir grunnþekkingu sem nauðsynleg er til að skapa stöðugt flæði nýrra borgara sem taka þátt í að móta siðmenntað samfélag. Fyrir suma nemendur sem koma inn í nýtt samfélag er menntun um borgaravitund mun krefjandi en menntun sem er veitt innfæddum íbúum.

Til dæmis þurfa innflytjendur sem vonast til að verða löglegir borgarar að læra mikið um stefnu, sögu og stjórnskipan landsins sem þeir vonast til að búa í. Nemendur sem eru þegar borgarar vita oft mjög lítið um sitt eigið land samanborið við þá sem vonast til að flytja þangað.

Mannréttindi: (Samkvæmt skilgreiningu Sameinuðu þjóðanna)

Mannréttindi eru réttindi sem við höfum einfaldlega vegna þess að við erum til sem manneskjur – þau eru ekki veitt af neinu ríki. Þessi alhliða réttindi eru ófrávíkjanleg fyrir okkur öll, óháð þjóðerni, kyni, þjóðernisuppruna, lit, trú, tungumáli eða annarri stöðu. Þau ná frá grundvallarréttindum – réttinum til lífs – til þeirra sem gera lífið þess

virði að lifa, svo sem réttinum til fæðu, menntunar, vinnu, heilsu og frelsis.

Listaverk: (Samkvæmt Orðabók Merriam-Webster)

Listaverk er hlutur sem framleiddur er af einstaklingi í gegnum notkun hugmynda, hugtaka og tækni í fagurfræðilegum, listrænum og afþreyingartilgangi. Þessir hlutir geta verið áþreifanlegir eða óáþreifanlegir, eins og myndræn verk, arkitektúrverk, leikrit, bókmenntaverk eða tónlistarverk.

Hér notum við hugtakið til að skilgreina hlut (bókmenntaverk, leikhúsverk, myndverk) sem mun vera tækið til að nálgast pólitísk og félagsleg réttindi í gegnum list. Í okkar aðferðafræði skiljum við „listaverk“ ekki aðeins sem fullkomið verk (allt leikritið eða kvikmyndina) heldur einnig sem einangrað atriði, skot eða smáatriði í málverki sem þjónar tilgangi kennslunnar sem kennarinn vill þróa í kennslustofunni.

Forum leikhús:

Í þessu ferli geta leikarar eða áhorfendur stöðvað sýningu, oft stutt atriði þar sem persóna er kúguð á einhvern hátt (til dæmis, yfirleitt karlmenn sem beita konur ofbeldi eða verksmiðjueigandi sem misnotar starfsmann). Í fyrstu formum „sam tímaleikrits“ getur áhorfendur lagt til lausnir með því að leggja fram tillögur til leikara sem breyta atriðinu með spunaleik. Þetta var tilraun til að afmá hefðbundinn mun á milli áhorfenda og leikara og leyfa áhorfendum að hafa orð í leikþræði sem þeir horfðu á.

Dagblaðaleikhús er kerfi aðferða sem er hannað til að gefa áhorfendum leið til að umbreyta fréttagreinum eða öðrum óleikrænum textum í leikhússvið.

Heimildarleikhús er leikhús sem notar fyrirliggjandi heimildarefni (svo sem dagblöð, skýrslur stjórnvalda, viðtöl, dagbækur og bréfasafn) sem heimildir til sagna um raunverulegar atburðir og fólk, oft án þess að

breyta textanum við sýningu. Tegundin er oft kölluð “verbatim leikhús”, rannsóknarleikhús, staðreyndaleikhús, vitnisburðarleikhús eða sjálfsævisögulegt leikhús.

Löggjafarleikhús gefur almenningi tækifæri til að tjá skoðanir sínar. Markmiðið er að opna samtal milli borgaranna og stofnana svo að sé samskipti á milli borgaranna og pólitískra lagasetninga. Áhorfendur geta tjáð skoðanir sínar, lagt fram nýjar tillögur, bent á skort í lagasetningu og krafist þess að ný lög verði sett.

Leikhús Brecht: Leikhús Bertolt Brecht byggir á fjarlægð áhorfenda frá atburðum. Með því að fjarlægja áhorfendur og forðast að þeir samsami sig persónunum og hlutverkum leyfir Brecht þeim að hugsa og verða meðvitaðir um aðstæðurnar sem sýndar eru.

FORMÁLI

Borgaravitund og mannréttindamenntun er margþætt ferli sem miðar að því að kenna okkur að búa saman og virða sérkenni hvers annars.

Að búa saman er mikið notað hugtak. En hvað þýðir það í raun og veru að búa með öðrum? (Í sama landi, borg og sömu fjölbýlishúsi). Hver eru lögin og reglurnar um þessa sambúð?

Ef við reynum að gefa svar – vitandi að við skiljum eftir margt úr skilgreiningunni – væri heiðarleg tilraun:

Að virða lögin sem gilda um alla, og ef einhver er ósammála, þá hefur sá hinn sami rétt til að mótmæla á sama tíma og hann virðir öll fyrrnefndu lög.

- * Að viðurkenna að, þó að við séum tengd með sameiginlegum vandamálum og lifum við sömu – meira eða minna – aðstæður, þá hefur hver og einn sína persónuleika sem aðrir virða, hvort sem þeir samþykkja eða hafna þeim.
- * Að forðast ofbeldi í hvaða mynd sem er gegn náunganum, hver sem hann/hún er.
- * Að vinna saman og skapa með öðrum.
- * Að vera skapandi félagsvera sem skilur óskir, sérkenni og stefnumörk hvers annars.
- * Að hjálpa hver öðrum í neyð.
- * Að viðurkenna og uppfylla skyldur okkar í sömu mæli og réttindi okkar eru til staðar. Og margt fleira...

Yfirlýsingarnar, meginreglurnar og framkvæmdin innan þessa ramma, sem við köllum “borgaravitund og mannréttindi”, fela í sér hugtök eins og lýðræði og réttlæti sem gildir jafnt fyrir alla, eins og skilgreint er í stjórnarskrám og lögum ríkja.

Í framkvæmd er fátt af þessu virt og mannréttindabrot fylla dagblöðin, fréttaskýrslur og samfélagsmiðla af öllum gerðum.

Mannréttindi eru gróflega brotin, ekki aðeins af borgurum heldur einnig af ríkjum með öllum tegundum valda (dómsmál, löggjafarvald, o.fl.). Til dæmis er rétturinn til að stjórna eigin líkama og lífi brotinn með lögum sem kveða á um hvernig eigi að klæða sig, hvort kona eigi að fæða eða eyða fósturi, o.s.frv.

Það eru einnig fyrirbæri sem ganga gegn mannréttindum og sem eru utan lögsögu einstaklinga og skipulagðra ríkja. Nýlega braut Covid-19 heimsfaraldurinn á mörgum réttindum fólks sem voru áður talin sjálfsögð.

Mörg pólitísk og mannréttindi eru mótsagnakennd. Til dæmis hafa einstaklingar rétt til að mótmæla og krefjast. Með því að nýta sér þennan rétt loka þeir götum og hindra umferð; á sama tíma hafa aðrir rétt til að komast til vinnu. Sumir nýta réttindi sín en á sama tíma hindra réttindi annarra.

Við nefnum allt þetta til að segja að HEDA verkefnið fjallar um sérstaklega erfiðan vanda og á engan hátt gerir tilkall til að leysa hann. Við undirstrikum einnig þá miklu þörf sem er til staðar fyrir að borgarar, sérstaklega framtíðarborgarar – börn og unglingar – fái:

- Gæðamenntun í samfélagsfræðum.
- Þrói dýpri umhugsun innan ramma formlegrar menntunar.
- Öðlist félagslega meðvitund stjórnaða af lýðræðislegum meginreglum og virðingu fyrir pólitískum og félagslegum réttindum hvers annars, óháð lit, trú, efnahagslegri stöðu, kynhneigð og skoðunum.
- Fáir með reynslubundinni nálgun hreinskilna og siðlega gagnrýna hugsun, samkennd og hæfileika til að skoða og dýpka félagsleg fyrirbæri með flóknum hætti.

Þetta er sviðið sem HEDA verkefnið mun starfa innan með því að nýta sér reynslu, þekkingu og aðferðir allra samstarfsaðila sem vinna saman.

HEDA verkefnið mun einnig reyna róttæka, reynslubundna og fjölþætta nálgun í gegnum leikhús og list, þar sem forðast verður hin dauðu og ófrjóu tilmæli hefðbundinna borgaralegra fræðslugreina sem eru dæmd til að gleymast á mjög stuttum tíma.

Um hvað er verið að ræða?

Mannréttindi eru stjórn málafræðilegar, félagslegar og siðferðislegar meginreglur sem skilgreina tiltekna mannlega hegðun á grundvelli þeirra sem við lifum með öðrum. Þetta eru lagaleg réttindi sem eru bundin í bæði innlendri og alþjóðlegri löggjöf. Mannréttindi eru grundvallarréttindi sem hver einstaklingur á rétt á frá fæðingu til dauða einfaldlega vegna þess að hann er manneskja og tekur þátt í sameiginlegu lífi innan ramma skipulagðra samfélaga og þróaðra siðmenninga með lögum, stjórnarskrám og hegðunarreglum. Við gætum skipt þeim í tvo meginflokka:

1. Borgaraleg og pólitísk réttindi
2. Félagsleg og menningarleg réttindi

Með borgaralegum réttindum eigum við við:

- Réttinn til lífs
- Réttinn til frelsis
- Réttinn til hugsanafrelsis og tjáningarfrelsis
- Réttinn til að vera jafn fyrir lögnum

Með félagslegum og menningarlegum réttindum eigum við við:

- Réttinn til vinnu
- Réttinn til heilsu
- Réttinn til næringar
- Réttinn til búsetu
- Réttinn til lækniþjónustu
- Réttinn til menntunar
- Réttinn til að taka þátt í menningarstarfi

Mannréttindi (bæði pólitísk og félagsleg) eiga við alls staðar í frjálsum og siðmenntuðum heimi og gilda fyrir alla. Opinberar reglur og sambúð innan samfélaga fólks byggjast á þeim. Þetta gerir það nauðsynlegt að tala aftur og aftur um mannréttindi því þau eru brotin á margvíslegan hátt og með mörgum hætti og eru því enn meðhöndluð með efasemdum – jafnvel í dag (eða til að vera heiðarleg, sérstaklega í dag) – vegna þess að undir þeim búa ólíkar skoðanir, kenningar og viðhorf um innihald þeirra, eðli og heimspeki. Auk þess er líf okkar í dag og daglegt líf svo flókið að ný atriði koma stöðugt upp. Reyndar er spurningin um hvað teljist vera „réttindi“ umdeild í sjálfu sér og er viðfangsefni sífelldra heimspekilegra (og ekki aðeins) umræðna.

Þetta gerir það enn brýnna að fræðsla, umræða og kennsla fari fram í skólum (sem í núverandi aðstæðum er eina staðurinn þar sem slík aðgerðir geta verið framkvæmdar) og meðal unglinga sem brátt munu ganga út í samfélagið til að lifa, starfa og skapa og þar af leiðandi mæta slíkum áskorunum.

Kennsla um borgaravitund í Evrópu

Í Evrópu¹, er fagið almennt kennt sem sérstakt skyldufag bæði í grunnskóla og framhaldsskóla í Eistlandi, Spáni, Frakklandi, Portúgal, Rúmeníu og Spáni. Í Frakklandi og Portúgal er það kennt frá 6 ára aldri. Í öðrum löndum er það hluti af skyldunámi á fyrstu árum framhaldsskóla.

Í Grikklandi er félags- og borgaravitund kennd á þriðja ári framhaldsskóla. Markmið námskeiðsins eru eftirfarandi:

- Að gera nemendur (fram tíðar virka og upplýsta borgara) meðvitaða um nútíma félagslegan og pólitískan raunveruleika.
- Að kynna nemendum hvernig samfélagið er skipulagt, stofnanir þess og auðvitað þau fyrirbæri, akkeri og vandamál sem spretta upp úr þessari samfélags- og ríkismyndun á innlendum, evrópskum og alþjóðlegum vettvangi.
- Að afla þekkingar og reynslu í tengslum við samfélagið og hvernig það starfar.
- Að öðlast félagslega færni og hæfileika til að takast á við félagsleg vandamál.
- Að þróa gagnrýna hugsun til að geta tekið þátt í nútíma samfélags- og pólitískum raunveruleika í náninni framtíð.

Þetta gerir enn brýnna nauðsyn þess að ná til fólks, ræða og kenna í skólum (sem, við núverandi aðstæður, eru eini staðurinn þar sem slíkar aðgerðir geta verið framkvæmdar) og meðal unglunga sem brátt munu ganga út í samfélagið til að lifa, starfa og skapa og þar af leiðandi mæta slíkum áskorunum.

Markmið námskeiðsins eru eftirfarandi:

1. Að gera samtímalegan félags- og pólitískan veruleika nemendum (fram tíðar virka og upplýsta borgara) kunnan.

¹ Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA P9 Eurydice)

2. Að kynna nemendum hvernig samfélagið er skipulagt, stofnanir þess og auðvitað þau fyrirbæri, akkeri og vandamál sem spretta upp úr þessari félagslegu og ríkislegu myndun á innlendum, evrópskum og alþjóðlegum vettvangi.
3. Að afla þekkingar og reynslu í tengslum við samfélagið og hvernig það starfar.
4. Að öðlast félagslega færni og hæfileika til að takast á við félagsleg vandamál.
5. Að þróa gagnrýna hugsun til að geta tekið þátt í nútíma félags- og pólitískum veruleika í náninni framtíð.

HIN FORMLEGA NÁMSSKRÁ

Í nærri öllum Evrópulöndum er námskráin í opinberum kennslubókum og hjálpargögnum uppbyggð í köflum/einingum og miðar að því að smám saman auka vitund unga borgarans og reynslu hans af innlendum, evrópskum og alþjóðlegum veruleika.

Með þessari uppbyggingu mætti segja að í evrópskum menntastofnunum séu yfirleitt eftirfarandi þemueiningar sem námskeiðið/kennsla er byggð á:

- Einstaklingurinn og samfélagið
- Einstaklingurinn og ríkið
- Einstaklingurinn og Evrópusambandið
- Einstaklingurinn og alþjóðasamfélagið

Leikhúsið: Er það bara leið til afþreyingar?

Er leikhús bara leið til að skemmta sér, hafa gaman?

Er það sem stórskáldin gera með verkum sínum, sem hafa lifað í gegnum tíðina, eingöngu... til ánægju fyrir fólk á stundum hvíldar, frídaga og undanhalts frá daglegu félagslífi og vinnu? Er listamaðurinn og skapandinn aðeins skemmtikraftur?

Við teljum svo ekki vera. Leikhúsið og listir almennt (og þar af leiðandi listamenn líka) eru mikilvæg samskiptatæki, „farvegur fyrir flutning merkinga, farvegur til að tala um hugmyndafræði, heimspeki, viðhorf og hegðun“. Í þessum skilningi getur það mótað skoðanir og myndað meðvitund samkvæmt framangreindu.

Leikhúsið er mannmiðað tjáningartæki og þar af leiðandi inniheldur það og flytur mörg skilaboð, merkingar o.s.frv., sem kalla ekki aðeins á huga og rökhugsun heldur líka á tilfinningar. Með þessari tvöföldu leið verður áhrif þess á einstaklinginn mun sterkari en með lýsingum, áminningum og fyrirmælum mannlegs samfélags.

Já, stríð er slæmt. Þessi setning er sjálfgefn. Allir segja það og skilja það á allan hátt og allir fallast á það (burtséð frá því hvort þeir fylgja því). En þegar einhver stendur frammi fyrir verkum Pablo Picassos, Guernica, skilur hann ekki aðeins að stríð er slæmt, heldur finnur líka fyrir skelfingu stríðsins í öllu sínu veldi og vill ekki vera þátttakandi í slíkri eyðileggingu og ógnarverkum.

Allir eiga rétt á að lifa. Sá sem tekur líf einhvers annars er fordæmdur og fangelsaður. En þegar fórnarlömbin eru börn (eins og oft er raunin í Bandaríkjunum þar sem óstöðugir vopnaeigendur, oft á tíðum ólögráða einstaklingar, fremja morð), er dómurinn sjálfsagður. Almennigur krefst refsingar, en ljóð eða texti frá móður barnanna sem hafa misst börnin sín gefur okkur annað sjónarhorn, sem snertir tilfinningar okkar og fær okkur til að lifa með sársaukanum.

Skapandi tjáning í listum - Hlutverk þeirra í mótun skoðana

Allir þeir sem starfa við listir, og sérstaklega leikhús, skoða, vinna úr og móta mannleg gildi og þar með samvisku. Heimspekirit Aristótelesar, Nietzsche, Schopenhauer og annarra stórra heimspekinga fjalla um og skilgreina þessi mannlegu gildi. Þeir leita að því að móta samvisku þeirra sem lesa rit þeirra og fræðast um þau.

En sömu áhrif hafa líka textar Æskýlosar, Sófóklesar og Evripídesar ásamt öllum hinum klassísku höfundunum. Sama á við um tónlist Wagners eða Shostakovich. Ef Guernica Pablo Picassos lýsir stríðshörmungum með litum, formum og sjónrænum uppröðun þá gera Æskýlos og Evripídes hið sama í leikhúsinu, í gegnum leikara sem koma persónum til lífsins, en Wagner og Shostakovich gera þetta með tónlistarhljóðum og tónum.

Samræðurnar og átökin milli Eteócles og Polýneikes (bræðranna tveggja sem gera tilkall til hásetis Þebu), fjalla um réttlæti, föðurlandið, mannleg lög, siðferði, vald o.s.frv.

Wagner gerir hið sama í Valkyrjunum, til dæmis. Hlutverk Valkyrjunnar er innblásið af frelsishetjuni í frönsku byltingunni, eitthvað sem Delacroix gerði í málverkum sínum með litum. Sigurður (úr Niflungahring Wagners) er persónugervingur ofurmannsins samkvæmt Nietzsche. „Því að hinn frjálsi maður verður sjálfur að skapa sig.”

Hér breytast tjáningarleiðirnar og hugmyndirnar eru færðar til áhorfenda í gegnum tónlistina og librettoíð.

Leikarinn á sviðinu, sem túlkar persónurnar, leikstjórinn, sem skipuleggur alla sýninguna, sviðshönnuðurinn, sem skapar sviðsumhverfið, og allir aðrir skapendur taka þátt í þessu ferli. Allir þessir aðilar hafa orðið fyrir áhrifum og tilfinningalegu áreiti frá

umhverfinu (félagslegu og náttúrulegu) og það kemur fram í merkingu verksins (leikverksins) og þeim gildum sem það miðlar.

Þeir skapa síðan önnur verk (sýningar, málverk, skrif o.s.frv.) sem innihalda þessa næmni og tilfinningar og miðla þeim í gegnum verk sín til fjölbreyttrar áhorfendahóps, sem saman stendur af mismunandi einstaklingum, sem komu til að sjá þau. Á þennan hátt örva þau næmni og tilfinningar ólíkra einstaklinga (áhorfenda), sem eru meira eða minna „saklausir“ og (að því er virðist) ómeðvitaðir um þessi gildi.

Í gegnum tilfinningahlaðið ljóðrænt efni (texta, uppsetningu, búninga, hreyfingu, rödd, tilfinningar) fá þessir einstaklingar þessi skilaboð og svo myndast samtal innra með þeim, með spurningum og svörum, ágreiningi og samkomulagi, röksemdum og andmælum, þannig að þeir mynda eigin skoðun, meðvitund, sannfæringu og sín eigin „trú“.

HEDA verkefnið nýtir þessa samskiptakeðju lista og listarviðburða. Markmið þess er að miðla og deila með framhaldsskólanemum á einfaldan hátt grundvallar mannúðargildum (lýðræði, menningu, virðingu fyrir öðrum o.s.frv.) og kenna þeim pólitísk og félagsleg réttindi og skyldur sem við öll höfum í skipulögðum samfélögum. Með því að nota reynslubundnar aðferðir, eins og leikhús, fá nemendur tækifæri til að upplifa tilfinningar og nota þær til að staðfesta mannréttindi og virðingu fyrir sjálfum sér og öðrum.

HEDA verkefnið fjallar um og skoðar víðtækt efni. Það reynir að skipuleggja það og setja saman skref-fyrir-skref aðferð til að nálgast mannréttindi í gegnum leikhús og/eða almenna listræna tækni. Þessi tækni mun vera aðferðafræðilegt tæki í höndum kennara sem gerir störf þeirra áhugaverðari og miklu skilvirkari og áhrifameiri fyrir nemendur.

Þessi aðferð nýtir og byggir ekki aðeins á skilgreiningum, meginreglum og sjálfsögðum ráðum, heldur einnig á tilfinningum, tilfinninganæmi og tilfinningavitund nemenda, framtíðar ábyrga borgara. Þar sem áskoranir gegn mannréttindum og lýðræði hafa margfaldast um allan heim, þar sem mannúðargildi eru dregin í efa

af einstaklingum, hópum og heilu ríkjunum, er nauðsynlegt að kenna félagsfræði og lýðræði frá unga aldri.

Hvað munum við vinna með? Hvað höfum við í höndunum?

Hvaða verkfæri þurfum við og hvernig getum við tekist á við og yfirstigið svona fjölbreytt, flókið og ringlað viðfangsefni?

Svarið er nánast augljóst og beint: **Allt það sem listirnar, sérstaklega leikhúsið og sviðslistirnar, hafa að bjóða.**

Í leikhúsinu fjöllum við um og takast á við fólk, með mannleg sambönd þess, átök hugmynda, tilfinninga, drauma og hagsmuna. Þetta kemur fram á sviðinu í gegnum texta og lífnar við með líkama, rödd og orku leikara, ásamt allri þeirri tilfinningaveröld (ímyndunarafla, næmni, minningum o.fl.) sem þeir skapa.

Til viðbótar við allt þetta gerir leikhúsið notkun á fjölda annarra tækja sem leikarinn getur nýtt sér (búninga, brúður, grímur o.fl.).

Málverkið og tónlistin hafa sín eigin tjáningartæki, en í mun kyrrstæðari formi. Þar sem í málverki sjáum við grimmd stríðs tjáða í rauðu og rifnu fána (sem merkir blóð í vörn föðurlandsins), þá höfum við í leikhúsinu einnig samræður, tónlist, söng, hreyfingar, tilfinningar o.s.frv.).

(Það er sérstakur viðauki aftast í HEDA aðferðinni um hvernig málverk getur verið upphafspunktur kennslustundar, sjá bls. 30 – *Lífið í kyrrstæðri eldræðu málverksins*)

Frá upphafi viljum við skýra að HEDA verkefnið hefur ekki í hyggju að breyta kennslustofunni í leikhússvið. Það leggur einfaldlega til nýtt verkfæri í hendur kennara í framhaldsskóla sem byggir á aldarlangri reynslu og tækni leikhússins til að styðja við kennslu á mannréttindum og mannúðargildum eins og lýst hefur verið hér að ofan.

HEDA verkefnið og borgaravitund/mannréttindafræðsla

HEDA verkefnið leggur til að skapa vinalegt og skapandi námsumhverfi þar sem umræður og kennsla um mannréttindi verða áhugaverðar og þátttakendur. Nemendur fá tækifæri til að taka virkan þátt og þeim er boðið að leggja fram eigin reynslu og skoðanir á því efni sem hverju sinni er skoðað. Listaverk – kvikmyndir, leiksýningar, málverk og fleira – eru ótæmandi uppsprettur sem örugglega geta ýtt undir áhuga, umræðu og þátttöku nemenda.

Fyrst og fremst opnar snertingin við listaverk nýja sjóndeildarhringa, auðgar tilfinningaveröld nemenda, þjálfar ímyndunarafl þeirra og næmi. En innihald listaverks – og þetta er það sem okkur þykir mest um vert – gefur forsendur fyrir umræður um þessi mannréttindi.

Við nefnum nokkur dæmi, sem við munum síðan útfæra nánar innan ramma aðferðarfræði til kennslu á mannréttindum í framhaldsskóla.

Erum við með réttinn til að taka löginn í eigin hendur og refsa öðrum með því að sneiða hjá lögum ríkisins?

Erum við með réttinn til að taka löginn í eigin hendur og refsa öðrum með því að sneiða hjá lögum ríkisins og lögum sem eru í gildi? Er löglegt að einstaklingur undir miklu tilfinningalegu álagi taki ákvarðanir og framkvæmi dóma yfir öðrum án þess að þeir aðrir viti af, hafi tíma til að búa sig undir eða fái rétt til að verja sig o.s.frv.? Svárið við spurningunni er auðvelt: Nei.

En dæmin um sjálfðæmi eru mörg og fjölbreytt. Undir miklu álagi, vegna öfundar, afbrýðisemi, yfirgefningar, hefndar og annarra ástæðna, tekur einhver upp byssu og drepur, notar eitur og eittrar eða sýru og afskræmir manneskju sem veit ekki af hættunni.

Svona atvik úr daglegum glæpafréttum gefur kennara tækifæri til að hefja kennslustund. Auðvitað verður kennslan innan augljósra marka:

Er það löglegt fyrir einhvern að grípa til slíkra aðgerða? **NEI.**
Kennarinn færir fram skýr rök og nemendurnir hlusta passíft og eru sammála í lokin.

En hversu miklu meira uppbyggileg og frjó kennslan verður þegar tilefnið og samhengi þess eru gefin í gegnum listir og síðan útfærð í raunverulegum aðstæðum samtímans. **Hér er dæmi:**

Viðfangsefni: Er einstaklingur sem hefur tekið þátt í glæp (framkvæmt glæp á einhvern hátt) með rétt á að vera sóttur til saka samkvæmt formlegum lögum og fá sanngjörn réttarhöld og dóm?

Í harmleik Evripídesar „Hekuba“ tekur Polymestor, konungur Þrakíu og bandamaður Trójumanna, við verðmætum fjársjóði frá Priamosi til að taka hann í konungsríki sitt og vernda yngsta son Priamosar og Hekubu frá Grikkjum sem höfðu hertekið Tróju. Í staðinn myrti Polymestor barnið til að halda fjársjóðnum. Á leiðinni til Grikklands, þegar Hekuba og hinar tróversku konur fréttu af morðinu á syni hennar, lokkuðu þær Polymestor í gildru og blinduðu hann sem refsingu.

Þegar Agamemnon, leiðtogi Grikkja (hinna sigursælu), kom, báru bæði Hekuba og hinn blindi Polymestor fram rök sín. Senan úr harmleik Evripídesar, með öllum sínum rökum og áætlun Hekubu, gefur mörg tækifæri til að ræða í bekknum og endurspeglar spurninguna um sjálfðæmi og réttinn til sanngjarnra réttarhalda. Þetta er hægt að gera í gegnum einfaldan lestur (eða með því að horfa á leikritið) eða enn betra með því að virkja alla nemendur á ýmsan hátt í reynslubundinni/leikhúslegri athöfn á mörgum stigum.

Kennarinn, sem er skipuleggjandi, stjórnandi og leiðbeinandi fyrir allt ferlið, mun auðvitað undirbúa það í heild og leiðbeina frá byrjun til enda.

HEDA verkefnið lýsir og leggur til samþætta aðferð við að nýta listaverk, og þá sérstaklega leikhús og sjónlistir, en einnig kvikmyndir, bókmenntir (smásögur, ævintýri o.s.frv.), á greiningarhátt svo að kennarinn fylgi ekki aðeins þeim raunverulegum dæmum sem HEDA leggur til, heldur þrói einnig ný dæmi sjálfur og, það sem skiptir enn meira máli, þrói sína eigin aðferð til að nálgast mannréttindi og félagsleg fyrirbæri almennt (flutning og innflytjendur, flóttamenn, kynþáttafordóma, fjölbreytileika, ofbeldi í öllum myndum, samþættingu og félagslega þátttöku o.s.frv.).

Endanlegt markmið er að breyta kennsluháttum kennarans í tengslum við viðfangsefnið (og þar með samböndin og gangverk kennslustofunnar) og að taka upp reynslubundnar aðferðir (notkun lista) sem virkja nemendur í öllum sínum eiginleikum, hugarfari, tilfinningum, reynslu o.s.frv.

Ekkert er tilbúið og okkur er ekkert boðið:

Tilfinningar og reynsla

Listaverk (í öllum myndum og á öllum stigum þróunar mannlegrar siðmenningar) spretta upp úr tilfinningum eins (eða fleiri) einstaklinga sem upplifa sterka tilfinningalega þrýstingu vegna atburða. Ástin veitir innblástur, stríð veitir innblástur, sársauki veitir innblástur, þjáningar og erfiðleikar veita innblástur, vandamál veita innblástur. Fólk í erfiðleikum fær innblástur og skapar. Sjaldan eða aldrei skapa þau undir skilyrðum hamingju og gæfu.

Í slíkum aðstæðum njóta þau hamingju sinnar. Þvert á móti, í aðstæðum sársauka, þrýstings og ógæfu, undir pressu mikilla tilfinninga og tilfinningalegs álags, skrifa þau, mála, syngja til að draga úr sársaukanum, létta á tilfinningum sínum og frelsa sig.

Hin aristótelíska frelsun (Aristóteles „Poetics“) lýsir þessari djúpu þörf einstaklingsins. Listamaðurinn vill deila þessu með öðru fólki, þessari þörf til að tjá sína þjáningu, koma á tengingu við aðra og finna „félaga“. Á þennan hátt frelsast listamaðurinn (alltaf samkvæmt aristótelískri merkingu) og léttir á sínum sársauka eða ástríðu. Niðurstaðan úr þessari þörf er listaverkið.

Tjáning listamannsins og niðurstaðan (listaverkið) er ekki einhliða virkni, heldur fylgir hún tvíhliða og flóknu ferli. Listaverkið þarf ekki aðeins að senda út, heldur þarf það einnig á viðtöku að halda. Þess vegna þarf það bæði næmt auga **sendandans og viðtakandans**.

Þessi sjónarhorn er sú sem HEDA aðferðafræðin notar sem grunn til að byggja sína nálgun á.

Listaverkið sem kennsluefni

Listaverk voru ekki búin til eingöngu til menntunar eða annarra nota, þótt gríska orðið „afþreying“ þýði menntun (þjálfun) sálarinnar. Þau gera þetta á sérstakan hátt. Í kennsluferlinu þurfa listaverk sérstakt sjónarhorn kennarans, sem „les“ þau á þann hátt að þau verði að kennslu- og námsverkfærum.

Senan af refsingunni á Polymestor úr harmleik Evripídesar „Hekuba“ var ekki skrifuð til að vera kennd í skólum, heldur til að vera sett á svið (það er athyglisvert að Grikkir fornaldar kölluðu fræðslu – ekki tilviljun – uppsetningar á harmleikjum og kómedíum í fornum leikhúsum). Félagsleg fyrirbæri áhyggjufullra borgara 5. aldar f.Kr. Má nota senu úr harmleik Evripídesar sem kennsluefni til að ræða:

- Fyrirbærið sjálfðæmi og hvort maður hafi rétt á slíku.
- Réttinn til að fá sanngjörn réttarhöld og að sanna að allir eigi rétt á þeim.

Til þess að kennari geti gert þetta innan ramma kennslu á félags- og borgaralegri menntun þarf hann að undirstrika þau atriði sem styðja þessa hugmynd og sleppa öðrum sem eru ekki eins mikilvæg fyrir tilgang kennslustundarinnar. Í þessum skilningi er bæði lögmætt og nauðsynlegt að kennarinn geri smávægilegar breytingar á einstökum þáttum verksins (einangri senu frá öðrum, grípi inn í samtöl eða, ef um listaverk er að ræða, dragi athygli nemenda að einu smáatriði í málverki og sleppi öðrum eða, ef það er kvikmynd, að einangra senu og nota hana til að byggja upp kennslustundina).

Viðkvæmt viðfangsefni: Kennarinn sem boðberi hugmyndafræði, heimspeki og lífsviðhorfa.

Kennslan, eins og öll kennsla, krefst undirbúnings til að gera efnið skýrt og skiljanlegt fyrir nemendur og til að það skili tilætluðum árangri og leiði til réttra og einnig skýrra niðurstaðna. Sérstaklega vegna þess að í okkar tilviki erum við að fást við mannréttindi, efni sem er flókið, óljóst, flækt í lögum, tilskipunum, yfirlýsingum, kröfum sem rekast á, o.s.frv.

Hlutverk kennarans í kennslu borgaravitundar og mannréttinda er því flóknara og mikilvægara en í öðrum fögum. Í þessu námi skiptir ekki aðeins kennsluþekking og reynsla kennarans máli, heldur einnig persónulegar skoðanir hans, heimspeki, hugmyndafræði, pólitískar, siðferðislegar og fagurfræðilegar skoðanir. Þetta er mikilvægt að leggja áherslu á.

Við munum gera það með dæmi sem byggir á atburðum sem áttu sér stað þegar þessi orð voru skrifuð og eru vel þekkt um allan heim.

Bandaríski hæstirétturinn hefur afnumið stjórnarskrárbundinn rétt kvenna til að ákveða yfir eigin líkama í tengslum við óvelkomna meðgöngu og til að fara í fóstureyðingu. Þessi réttur hafði verið tryggður frá árinu 1973, en í júní 2022 var honum aflétt, sem gerir hverju ríki kleift að ákveða hvaða reglur munu gilda innan þess. Demókratar, þar á meðal forseti Biden, kölluðu þetta afturför um 150 ár og skömm, meðan Repúblíkanar voru sigurvegarar. Konur voru einnig klonar, en meirihluti þeirra mótmælti ákvörðuninni.

Hvernig á kennari í bandarískum skóla að kenna slíkt efni í svona klofinni og óljósri stöðu? Hvað munu nemendur hans segja og hvaða niðurstöður munu fást?

Þarna kemur skýrt fram að pólitískar og siðferðislegar skoðanir, hugmyndafræðileg afstaða kennarans, munu hafa áhrif á hvernig kennslan fer fram og hvað verður rætt í kennslustundinni, og í hvaða átt umræður með nemendum munu stefna. Þetta er viðkvæmt mál, bæði í hefðbundinni kennslu og í nýstárlegri kennsluáðferð **HEDA** verkefnisins.

Annar viðkvæmur þáttur er hvernig kennarinn sjálfur mun bregðast við hugsanlegum áskorunum:

- Mun hann/hún þora að tala opinskátt um svona viðkvæm málefni í kennslustofunni (fóstureyðingar, kynfrelsi, byssueign, lýðræðisréttindi o.s.frv.)?
- Mun hann/hún óttast kvartanir frá foreldrum nemenda sem eru ósammála kennsluefninu og því hvernig það er kennt?
- Mun hann/hún vera tilbúin/n að setja stöðu sína og starfsferil í hættu vegna hugsanlegra kvartana frá foreldrum, öðrum kennurum eða eftirlitsaðilum stjórnvalda?
- Mun hann/hún ekki óttast refsihótanir frá þeim sem eru ósammála?

Kennarinn og alþjóða samfélagið

Mannréttindi eru víðtækt rannsóknarsvið. Þetta á sérstaklega við vegna þess að stórkarlalegar pólitískar yfirlýsingar og opinber skjöl eru oft aðeins óskhyggja og innihalda ráðstafanir sem eru ósamræmanlegar við mannlegt eðli og venjur. Verulegur hluti þess sem við köllum „mannréttindi“ er því ekki framkvæmt eða rannsakað til hlítar. Því þarf að bæta mismunandi hefðum, trúarbrögðum, fordómum, lögum, viðhorfum og hugmyndafræði sem mannleg samfélög starfa eftir.

Kennarinn verður því að taka alvarlega tillit til bæði efnisins sem þarf að kenna og almennra samfélagslegra þátta, svo sem afleiðinga þeirra á mismunandi sviðum félagslífsins. Hann/hún verður einnig að taka tillit til þess hverjir nemendurnir eru og samsetningu þeirra hvað varðar samfélags- og menningarlegt samhengi.

Fjölmenningarlegir og fjöltyngdir bekkir eru algeng fyrirbæri í Evrópu (og annars staðar) og því verður hlutverk kennarans flóknara og margþættara:

- Hvar á kennarinn að staðsetja sig og stýra umræðum?
- Hvað á að gera nákvæmlega með nemendurna?
- Hvaða uppbyggingu og val mun hann/hún velja fyrir kennslustundina?
- Hvaða spurningar mun hann/hún kynna til að skapa umræðupunkta í bekknum?

HEDA - Mannréttindi - Niðurstöður

Mannréttindi í nútímasamfélögum eru undir áras frá öllum hliðum. Það virðist mótsagnakennt fyrir menningu okkar, sem í mörgum þáttum hefur gert miklar framfarir, að afturkalla mannréttindi sem almennt eru talin sjálfsögð.

Nemendur, ungmenni almennt, hafa einhver bestu tækifærin til að verða meðvitaðir, virkir borgarar heimsins í gegnum þróaða, vel útfærða og öflug fræðslu um mannréttindi. Ungmenni ættu að finna að sú menntun sem þau fá frá nútímaskólum metur mannréttindi sem mikilvægan þátt og að bæði kennarar þeirra og jafnaldra (fram tíðarborgarar) stuðli að jafnrétti, virðingu, mannhelgi, þátttöku og því að forðast mismunun.

Fyrir nútímakennara er það mjög mikilvægt verkefni að skapa og styðja við námsumhverfi þar sem mannréttindi eru kennd, lærd, iðkuð, virt og vernduð á daglegum grundvelli. Kennari sem kennir félags- og borgaramenntun meðvitað og á ábyrgan hátt ætti að meðhöndla viðfangsefnið sem áhugaverðan lærdómsvettvang sem ekki aðeins formlega kennir efnið heldur einnig þroskar viðhorf, færni og hæfileika nemenda sem stuðla meðvitað að því að virða og verja mannréttindi.

HEDA verkefnið leggur til og hvetur til þátttökufyllts námsferlis með reynslubundnum aðferðum, leikhústækni, hlutverkaleik, rannsóknum, ígrundun, umræðum og leikjum byggðum á listum. Það gerir kennaranum einnig kleift að verða skapandi, búa til áhugavert umhverfi í kennslustofunni, til að tala um list, stórar persónur (vitringa, listamenn, sköpunarmenn) og mikla listaverk til að nálgast nútímamanninn sálfræðilega, siðferðilega og félagsfræðilega. Í þessum skilningi fræðir kennarinn ekki aðeins nemendur heldur einnig:

- Þroskar ímyndunarafl þeirra og næmni
- Víkkar sjóndeildarhring þeirra

- Eflir persónulega gagnrýni þeirra á manninn og heiminn
- Gefur þeim tækifæri til að nýta eigin reynslu og sjónarmið og þróa sínar eigin rökstuddu niðurstöður og valkosti.

Mannréttindi tákna víðtækt gildi sem allir hafa jafnan rétt og skyldur gagnvart. Nemendur (fram tíðarborgarar) ættu að ígrunda og öðlast færni til að rannsaka dæmi í gegnum listir til að mæta samtímadilemmum og þróa næmni gagnvart kallinu frá mannkyninu, jafnvel við erfiðustu kringumstæður. Þessi nálgun er mannmiðuð og viðurkennir að:

Manneskjan er bæði verkfærið og markmiðið og Hver og einn okkar getur skipt máli í baráttunni fyrir réttlátara samfélagi þar sem fólk getur lifað, stutt samstöðu og haft virðingu fyrir réttindum hvers annars.

HEDA aðferðin: Skref fyrir skref

Fasi 1: FYRIR KENNSLUSTUNDINA - UNDIRBÚNINGUR

Skref 1: Skilgreining og góð þekking á viðfangsefninu sem á að kenna.

Mannréttindi eru sjaldan einföld og einhliða. Í flestum tilvikum hafa þau sérstakar kringumstæður, undantekningar og blæbrigði. Í textum sem skrifaðir eru um hvert þeirra eru oft faldar upplýsingar, upplýsingar sem gera eitt mál ólíkt öðru. Þannig þarf að taka tillit til þessara smáatriða.

Kennarar, auk þess að nota opinber kennslugögn (kennslihefti, heimildir o.s.frv.), verða að gera viðeigandi rannsóknir til að afla sér fullnægjandi þekkingar á viðfangsefninu (sérstaklega viðfangsefni sem á að ræða/kenna í bekknum) og breytum þess. Nokkrar af þeim spurningum sem gætu komið upp eru:

- Hvað felur opinbera kennsluefnið í sér?
- Hvað er að gerast í vestrænum heimi og hvað er að gerast í austri?
- Eru mismunandi einkenni milli mismunandi samfélagshópa?
- Hvað er að gerast í okkar landi?
- Hver er staðan í okkar umhverfi?
- Eru einhverjar munar eða mismunir (ef einhverjir) milli daglegra siða og opinberra lagalegra stofnana?

Þessi einkenni birtast á mismunandi hátt og með mismunandi styrk milli landa. Til dæmis, í Norður-Evrópu er umræða um réttindi kvenna frábrugðin í suðurhluta Evrópu, þar sem innflytjendamál eru algengari og hafa sterkari áhrif.

Þessi einkenni birtast í ýmsum myndum og með mismunandi styrk milli landa. Í Norður-Evrópulöndum er það mjög ólíkt að kennari tali um réttindi kvenna í skólanum sínum samanborið við skóla í Suður-Evrópu,

þar sem innflytjendamálar eru algengari og meira áberandi. Við vitum líka mjög vel að staða kvenna er talsvert ólík í austrænni hefð miðað við vestræna menningu (ekki til að beina athyglinni sérstaklega að austrænum menningarheimi). Staða konu í Stokkhólmi er mjög frábrugðin stöðu konu í Suður-Evrópu. Rétturinn til að bera vopn í Grikklandi er skýr og ótvíræður. Hins vegar, á svæðum eins og Krít, gilda siðir og venjur, og að lokum ríkja þar (með umburðarlyndi ríkisvaldsins) hlutir sem ekki eru leyfðir í öðrum tilvikum og á öðrum svæðum.

Skref 2: Framlag listarinnar. Rannsókn og val á listaverki

Þegar við fjarlægjumst form hefðbundinnar klassískrar menntunar (þar sem kennarar kenna og nemendur taka hlýðnislega við orðum þeirra), sem í tilfalli félagslegrar og borgaralegrar menntunar og réttinda að lokum virkar sem áminning (hvað við eigum að gera, hvað er gott og rétt að gera og hvernig við eigum að haga okkur þannig að hegðun okkar sé lögleg), verður tengingin milli kennsluefnisins og listarinnar að vera bein og tafarlaus.

Þar af leiðandi þurfa kennarar að finna og velja listaverk sem gefur þeim möguleika á að kenna efnið eins skilvirkt og mögulegt er fyrir nemendur og leiða þá að æskilegum (og meðvitaðri) niðurstöðu. Með „listaverki“ er átt við listræna framleiðslu af hvaða formi og gerð sem er. Það getur verið sena (samtal, einræði, tiltekin sena úr leikriti), sena úr kvikmynd, málverk o.s.frv.

Fyrir þetta verkefni geta kennarar leitað að efni:

- Í leikritatextum (alþjóðlegum eða innlendum, klassískum eða nútímalegum),
- Í klassískri eða samtímalegri bókmenntum,
- Í þjóðsögum (skriflegum eða munnlegum, ævintýrum, goðsögnum),
- Í kvikmyndum, málverkum o.s.frv.

Innan takmarkaðra tímaramma kennslustundar er okkur ekki leyfilegt að kanna allt verkið í dýpt, þar sem það myndi krefjast margra kennslustunda. Þess vegna, þegar við tölum um leikrit, er átt við hluta sem þjónar tilgangi kennslustundarinnar.

Leikritið sem verður notað sem upphafspunktur og kveikja fyrir kennslustundina þarf ekki að vera til í núverandi formi listaverks. Kennarinn þarf ekki að leita að því meðal óendanlegra listaverka í listrænum safni heimsins sem hefur verið framleitt í gegnum árin. Það má koma frá:

- Dagblöðum,
- Fréttaveitum á netinu og velja úr nýlegum atburðum.

(Þar notar kennarinn marga þætti úr heimildaleikhúsi og blaðamannaleikhúsi með því að umbreyta einföldum fréttatilkynningum úr dagblöðum í leikhúsgerð).

- (eða enn betra) Að finna upp og skapa það sjálfur/sjálf þannig að það sé frumlegt og algjörlega aðlagað þörfum námsins.

Í þessu síðasta tilfelli erum við ekki að leita eftir bókmennta-/leiklistarlegum dyggðum eða listrænum gæðum. Það sem skiptir máli er virkni verkefnisins í kennslunni.

Allur texti, sem kennarinn skapar sjálfur, er nægjanlegur ef hann gefur þau áreiti sem virkja nemendur til að fylgja því, leika það, íhuga það, ræða það og að lokum draga eigin ályktanir.

Skref 3: Breytingar og mótun á verki/senu/útdrætti

Eins og áður hefur verið nefnt, voru listaverk (í hvaða formi sem er) ekki búin til til að vera kennslutól. Tilgangur þeirra og hlutverk er að höfða til sálarinnar. Samt sem áður „kenna“ þau (það er ekki tilviljun að Forn-Grikkir litu á sýningu harmleikja í leikhúsum sem fræðslu). Þau hafa mörg mikilvæg skilaboð að bera fram. Félagsleg skilaboð sem innihalda

kjarnann í mannlegum gildum. Þessi skilaboð þarf að draga fram og leggja áherslu á af kennaranum sem vill nota HEDA aðferðafræðina. Kennarinn þarf því að grípa inn í valið verkefni og aðlaga það til að ná settum markmiðum.

Slíkt ferli er fullkomlega lögmætt þar sem við höfum samþykkt að setja listina inn í námferlið. Á þennan hátt „samþykkir“ listin að hér gegni fræðsla og þekking aðalhlutverki í stað skemmtunar. Kennarinn, sem hefur því valið listaverk (leikrit, kvikmynd, smásögu, ævintýri, goðsögn o.s.frv.), getur og ætti að móta það að vissu leyti þannig að hann eða hún geti unnið með nemendum á reynslubundinn hátt um ákveðið efni. Þetta efni, í okkar tilfalli, er pólitísk eða félagsleg réttindi eins og þau eru skilgreind í kennslubókinni. Með einfaldri og skýrri leið sem kennarinn fylgir verður listaverkið notað sem reynslubundið námsefni í kennslustundinni.

Ef um er að ræða senu úr leikriti getur kennarinn:

- Þýtt eða aðlagað textann eftir því sem við á.
- Undirstrikað og lagt áherslu á þá punkta sem þjóna kennslustundinni og markmiðum hennar.
- Sleppt hlutum sem eru óþarfir fyrir markmið kennslustundarinnar.

Þetta útdrátt verður síðan gefið nemendum til að vinna með það og „upplifa“, þar sem nemendurnir verða boðnir að túlka það og síðan ræða það, ræða einstaka punkta. Textinn sem kennarinn mótast ætti að gefa eins mörgum nemendum og mögulegt er tækifæri til þátttöku. Bekkurinn ætti að starfa sem hópur. Í tilfalli listaverks (málverks, sjá bls. 30) er áherslan á smáatriði í málverkinu sem einnig þjónar kennslunni. Þetta smáatriði er listrænt og að sjálfsögðu kyrrstætt þar sem það er málverk. En það getur þróast í „leik“ (framsögn) ef kennarinn, eða enn betra, nemendurnir sjálfir vilja „setja“ orð, skrifa samtal milli þeirra persóna sem koma fram í málverkinu og síðan kynna/upplifa það.

Skref 4: Leggja áherslu á og skilgreina umræðupunkta

Valið listaverk (útdráttur) kynnir persónur, sambönd milli þeirra og dramatísk átök í gegnum þau samtöl sem þróast.

Helstu persónurnar:

- Eru táknrænar, merkingarbærar og lifa mikilvæg augnablik sem eru kynnt fyrir okkur (höfundarnir sleppa ómerkilegum augnablikum úr daglegu lífi persónanna: við munum aldrei sjá persónu hósta vegna kvefs. Við munum sjá hana hósta vegna berkla).
- Hafa mikilvæg málefni að ræða og mikilvægar spurningar til að svara.
- Kynna og færa fram mikilvægar röksemdir til að styðja við afstöðu sína.
- Draga mikilvægar ályktanir sem, í tilviki klassískra verka, snúast ekki aðeins um persónurnar heldur um okkur öll.

Kennarinn, sem hefur valið senu úr til dæmis klassísku leikriti og síðan gert nokkrar breytingar, verður einnig að benda á þessar spurningar og síðan afstöðu persónanna, rök þeirra og setja fram skýrar spurningar:

- Spurningar sem skýra fullyrðingar/afstöðu (FORUM leikhús*).
- Spurningar sem vekja samtal, svör og mótun.
- Spurningar sem kalla á og örva umræðu og bregðast við og vekja skoðanir/nálganir nemenda.

Þessar spurningar verða umræðuefnin sem kennarinn, sem aðili/farvegur, einbeitir sér að í kennslustundinni til að vekja umræðu og umræður með það að markmiði að draga ályktanir.

Þessar ályktanir eru kraftmiklar og ekki kyrrstæðar. Þær hvetja til hegðunar sem mótar félagslega afstöðu og sambönd nemenda í framtíðarlífi þeirra.

- *Aðaleinkenni FORUM leikhússins er samspil samtala áhorfenda og leikara. Íhlutanir sem hefjast með spurningum og kalla á svör og umræður, trufla aðgerðina á viðeigandi tímapunktum.*

Fasi 2: Í KENNSLUSTOFUNNI - Í KENNSLUSTUND

Skref 5: Sérhæfing á efniinu með nemendum

Fyrsta verkefnið sem kennarinn þarf að vinna með nemendum í kennslustofunni er að skilgreina efnið sem bekkurinn mun fjalla um (hvaða félagslegt eða pólitískt réttindi verða skoðuð). (Við munum gera þetta mjög fljótt hér með dæmi sem áður var nefnt úr harmleik Evripídesar **Hecuba** í senunni Hecuba-Polymestor-Kórinn. Í dæminu hér að neðan gerum við þetta í miklu nákvæmi).

Dæmi:

Kennari: „Í dag munum við fjalla um félagslegt réttlæti.“

Það kemur oft fyrir að fólk taki lög in sínar eigin hendur, hunsí lög og stofnanir og dæmi aðra sjálf, refsí þeim sem það telur hafa gert rangt á einn eða annan hátt. Er þetta rétt?“

Spurningar sem koma fram til umræðu:

- Er hugtakið réttlæti (og óréttlæti) skýrt skilgreint í nútíma lýðræðissamfélögum?
- Er alltaf veitt réttlæti þegar borgari krefst þess?
- Hefur hver einstaklingur rétt á að úthluta réttlæti og refsa í samræmi við eigin meginreglur, trú og hagsmuni, eða ætti að vísa til opinberra yfirvalda og stofnana? (Með lögum og mótuðum réttindum og skyldum).
- Hefur borgari rétt til að fara fyrir dómstól í tengslum við mál/vandamál sem hann/hún stendur frammi fyrir í sambandi við aðra einstaklinga eða einingar? (Við segjum „einingar“ vegna þess að það gæti falið í sér deilur við ríkið eða opinbera stofnun).
- Á dómstóll að taka á málinu réttlátt?
- Eru allir jafnir fyrir dómsvaldinu og dæmdir á sama hátt?

Skref 6: Leikum það - Ekki bara segja það með orðum

Kennarinn dreifir leiktextanum eða senunni sem hann/hún hefur valið og undirbúið fyrir kennsluna til nemenda. Í stuttu máli útskýrir kennarinn og lýsir eftirfarandi:

- Um hvað er það? Er þetta útdráttur/sena úr leikriti, kvikmynd, málverki o.s.frv.?
- Hvaða útdrátt eða senu hefur hann/hún valið og hvaðan kemur hún?
- Á hvaða stundu í heildarskipulagi flutningsins erum við?
- Hver er söguþráðurinn, mýtturnar, persónurnar, samböndin og átökin?

Þetta er til að tryggja að nemendur skilji og setji útdráttinn í skáldað samhengi.

Kennarinn gefur síðan fyrsta lestur á útdrættinum.

Skref 7: Fyrsti lestur textans

Kennarinn les útdráttinn/senuna. Á þennan hátt koma fyrstu hugmyndir nemenda frá góðum lestri kennarans sem, eftir að hafa unnið sig í gegnum textann, veit hvar skal „klippa“, hvar á að draga andann, og hvernig greinarmerki eiga að vera notuð. Fyrir lesturinn er gott að hafa nokkra grunnhluti varðandi áherslur (rödd, tilfinningar, sýna hvar á að spyrja, hvar á að dást, hvar á að ásaka, hvar á að réttlæta o.s.frv.) meðan hlutverk persónanna eru lesin.

Eftir að lesturinn er lokið, gefur kennarinn eftirfarandi upplýsingar:

- Aðrar upplýsingar sem tengjast höfundu, tímaramma, aðstæðum sem verkið var skrifað undir, og hvað annað sem gæti verið gagnlegt fyrir kennslustundina.
- Með því að gera stutta „útskýringarferð“ út frá félagslegum réttindum, snertir kennarinn einnig á málefnum lista, ritunarforms, innihalds o.s.frv.

Fyrsta nálgun - Umræður með nemendum:

1. Hver er meiningin með leikritinu (senunni/útdrættinum)?
 2. Hverjar eru persónurnar? Umræður og lýsingar á persónunum.
- Með hjálp kennarans mun umræða um persónurnar leiða til þess að nemendur skilji sérkenni þeirra, falin áform þeirra, og það mun leiða til næsta stigs (skref 8) í sambærilegum lestri (grunntúlkunarflutningi).

Skref 8: Nemendurnir í sviðsljósinu – kennarinn sem leikstjóri

Kennarinn úthlutar hlutverkum og nemendurnir lesa síðan sínar línur. Eins og við bentum á í **Skrefi 3**, hefur kennarinn tryggt að textinn gefi eins mörgum nemendum og mögulegt er tækifæri til að taka þátt. Þannig er áhuginn haldið lifandi hjá öllum og bekkurinn vinnur sem hópur. Það er eðlilegt að fyrsti lestur nemenda verði ekki fullnægjandi. Þess vegna gerir kennarinn nauðsynlegar leiðréttingar og lagfæringar, og lestrinum er endurtekið þar til niðurstaðan verður skýr og ótvíræð fyrir umræðuna sem á eftir fylgir, fyrir spurningarnar og málín sem verða rædd, og fyrir ályktanirnar sem verða dregnar.

En hvað ef upphaf kennslustundarinnar er ekki þekktur eða uppsunninn leiktexti, skrifaður af kennaranum? Hvað ef það er sjónrænt áreiti úr málverki?. Hins vegar getum við sagt að skortur á

texta og nærvera kyrrstæðrar myndar sé ekki hindrun. Þvert á móti! Þetta gefur bæði kennaranum og bekknum nýja möguleika til að víkka út og auka bæði þekkingu þeirra og reynslu. Þó segjum við að skortur á texta og nærvera kyrrstæðrar myndar séu ekki hindrun. Þvert á móti! Þetta gefur bæði kennaranum og nemendum önnur tækifæri til að víkka út á önnur svið og auðga bæði þekkingu þeirra og reynslu. Málverk er kyrrstætt viðburð og það sem HEDA aðferðin leggur til er að búa til virkni. Virkni í málverki er ekki augljós á fyrsta stigi, en hún er gefin í skyn, hún er í undirmeðvitund myndarinnar. Í þessu tilfalli reynum við að fara frá kyrrstæðri sjónrænni mynd yfir í virkni og þróa kennslustundina samkvæmt fyrri og næstu skrefum sem HEDA leggur til.

Svo hvernig förum við frá kyrrstæðri mynd yfir í virkni? (Þar með talið röksemd, hreyfing, sambönd og dramatísk átök).

Kennarinn velur fyrst málverk sem er mannmiðað. Mynd sem gefur nákvæmlega í skyn samböndin í gegnum líkamsstöður og svipbrigði fólksins sem hún sýnir. Þetta gerir bekknum kleift að greina svipbrigði og tilfinningar á andlitum og síðan bæta við þau með hreyfingum.

Það ætti ekki að koma á óvart að kennarinn í báðum tilvikum virkar að nokkru leyti sem leikstjóri/skipuleggjandi með það að markmiði að nálgast umræðuefnið. Þetta er bæði óhjákvæmilegt og æskilegt. Eini munurinn er að sem „leikstjóri“ einbeitir hann sér ekki að fagurfræðilegri niðurstöðu (góðri leikframmistöðu), heldur að kennslufræðilegri niðurstöðu. Markmiðið er ekki að nemendurnir leiki hlutverkin vel, heldur að þeir flutji textann á þann hátt að spurningarnar komi fram og umræðan þróist, til að vekja meðvitund nemenda sem ungra borgara. Í þessum skilningi hvetur kennarinn nemendur til að endurtaka lesturinn/leikinn nokkrum sinnum þannig að einkenni persónanna og sambönd þeirra komi skýrt fram, eins og minnst var á í **Skrefi 7** (atriði 1, 2).

Skref 9: Nemendur í sviðsljósinu - kennarinn leiðir umræðuna

Kennarinn skiptir bekknum niður í hópa. Hver hópur fær ákveðið hlutverk. Ef mismunandi, andstæðar eða mögulega átakanlegar skoðanir/sjónarmið/óskir hafa komið fram úr leiksýningunni, er hægt að nota þær sem grunn fyrir röksemdafærslu. Síðan tekur hver hópur að sér að styðja og styrkja þessi sjónarmið með því að undirbyggja þau eins vel og mögulegt er. Það er nauðsynlegt fyrir hópana að gera snögga og litla rannsókn til að finna heimildir (Google og hefðbundnar heimildir) til að fá og styrkja röksemdir sínar, sem munu gera þeim kleift að styðja afstöðu sína og byggja upp traustan grundvöll fyrir röksemdir sínar.

Þessi rannsóknarferli ættu að leiða til þess að upplýsingarnar sem eru fengnar verði notaðar til að vinna gegn andstæðum skoðunum í umræðum sem fara fram eftir það. Ein eða fleiri rökræður eru þannig skipulagðar þar sem báðar (eða flestar) hliðar styðja sína skoðun með rökum sem eru dýpri en það sem er augljóst eða gefið til kynna í textanum og í leikatriðinu.

Rökræðurnar munu snúast um eftirfarandi spurningar:

- Hvað er rétt og sanngjarnt?
- Hver hefur rétt fyrir sér og hver hefur rangt fyrir sér?
- Hvað væri best að gera í nútíma menningarlegu samfélagi?
- Hvaða sambönd tryggja góðan og hamingjusaman samlífi í menningarlegu samfélagi?

Bekkurinn gæti jafnvel skapað „ný lög“ sem gætu verið til staðar í draumasamfélagi, ekki til að framkvæma, heldur til að klára ferli skoðanamyndunar og umræðu meðal nemenda. Í þessari kennslustund hefur hún einkenni af gerð leikhúss sem kallast „löggjafarleikhús“ þar sem nemendur búa til sín eigin lög og reglur.

Matsferlið

Að lokum eyða kennarinn og nemendurnir tíma í að meta kennslustundina og ferlið. Þetta gefur tækifæri til að meta ferlið í kennslustundinni í heild sinni og á mismunandi stigum þess út frá eftirfarandi atriðum:

- Efnið.
- Aðferðafræðin sem var notuð.
- Val á texta/útdrætti og hvort það þjónaði tilgangi sínum.
- Markmið kennslustundarinnar.
- Framkvæmd kennslustundarinnar.
- Endanlegar niðurstöður og ályktanir o.fl.

Áhrif kennslunnar á nemendur er ekki hægt að mæla eingöngu á þeim augnabliki, heldur yfir lengri tíma. Þar sem námskeiðið hafði það sem sitt lokamarkmið að móta meðvitund og viðhorf byggð á lýðræðislegum hugsjónum og gildum, munu þessi áhrif sjást síðar í lífi þeirra. Þannig eru þau ekki aðeins mæld með því sem sagt er í umræðum eftir kennslustundina, heldur einnig með tilliti til tilfinningalegra upplifana nemenda meðan á kennslustundinni stendur og eftir það (jafnvel löngu síðar).

Þessi flóknari matstæki munu gera kennslustundina betri í framtíðar bekkjum og gera bæði nemendur og kennara hæfari í hlutverkum sínum.

Dæmi um notkun HEDA aðferðarinnar: Sviðsmyndir

Sviðsmyndin sem við greinum var tekin úr grísku kennslubókinni sem er notuð í grískum grunnskóla, 3. bekk.

Partur A, kafli 1: Einstaklingurinn og samfélagið - Kafli 2: Félagshópar, mismunun og einkenni félagslegra hópa (um menningar- og félagslega mismun milli samfélaga í mismunandi menningarheimum), fordómar og mismunun hópa.

Flóttamaðurinn, útlendingurinn, innflytjandinn: Vinur eða óvinur?

Í dæminu sem við kynnum munum við fylgja skrefum aðferðafræðinnar sem lögð er til af HEDA verkefninu til að gera auðveldara að skilja: aðferðina, frumlegu nálgunina og mikilvægi þess að taka hana upp og beita henni í kennslustofunni. Við notum sem dæmi umræðuefnið um innflytjendavandann/flóttamannakrísuna. Við notum sama umræðuefni í eftirfarandi sviðsrannsókn, sem hefur málverk (sjónrænt áreiti) sem upphafspunkt.

Skref 1 - Innflytjendur - Flóttamannakrísan (innflytjandinn, útlendingurinn)

Kennarinn ætlar að fjalla um/kenna umræðuefnið innflytjendavandann/flóttamannakrísuna í bekknum.

Nálgun og hegðun borgarans

Almenn skilgreining – Fyrsta stig nálgunar (undirbúningur fyrir kennslustund)

Málefni fjölbreytileika, kynþáttahaturs og fasískrar hegðunar hafa komið upp á undanförunum árum með aukinni flóttamannakrísu víðsvegar um Evrópu. Evrópubúar hafa fundið fyrir því að ýmsir hlutir, sem hafa verið sjálfsagðir og náðst í áratugi, eru í hættu á að tapast. Krísan birtist að mestu í tveimur stigum:

- a. með falli stjórnarfyrikomulaga sósíalísmans sem ríkti
- b. með núverandi ástandi og stríðum í Miðausturlöndum (Sýrlandi, Palestínu, Afganistan) og Afríku.

Í Evrópu eru borgarar, sem áður höfðu engar kynþáttafordóma í hegðun sinni, undir áhrifum ótta gagnvart „útlendingunum“ sem komu inn í borgir, í hverfi og fyrir utan heimili þeirra. Ekki aðeins fjarlægðust þeir þessar nýju hópa, heldur tóku þeir upp kynþáttahatusviðhorf, viðhorf hatur sem tilheyra fasískum hugmyndafræðum.

Í löndum suðursins er vandamálið risavaxið með fjölda örvæntingarfullra flóttamanna sem koma ólöglega inn í Grikkland og Ítalíu frá Tyrklandi og Norður-Afríku. Í Mið- og Norður-Evrópu er fyrirbærið mildara og vandamálin minni.

Annar fasi nálgunarinnar

Kennarinn nálgast (undirbýr) umræðuefnið í smáatriðum:

- Hvað er innifalið í opinbera kennsluefninu?
- Hvað gerist í hinum vestræna heimi og hvað gerist í austurheimi, með mismunandi trúarfordómum, mismunandi viðhorfum, menningarlegum og siðferðishefðum?
- Eru til mismunandi einkenni á milli samfélagshópa?
- Hvað gerist í landi kennarans?
- Hvað er að gerast á hans/hennar svæði (í kennslustofunni, viðhorf nemenda og foreldra o.s.frv.)?

Skref 2 - Að finna listaverkið (leikrit, málverk, klippa úr myndbandi, o.s.frv.)

Í námskeiði um félags- og borgaralega menntun (borgaravitundarfræðslu), samkvæmt aðferðafræði sem HEDA verkefnið leggur til:

a course of social and civic education (Citizenship education) according to the methodology proposed by the **HEDA** project:

1. Mögulegt væri að nota (meðal margra annarra) dæmið um MEDEU (úr harmleik Evripídesar MEDEA), þar sem Medea, sem er sjálf „útlendingur“ og er af konungsætt frá Kolkis, kemur til Grikklands vegna ástar sinnar á Jasoni. Eftir nokkur ár og tvö börn víkur Jason henni burt og hún verður flóttamaður og heimilislaus í annað sinn.
2. Kennarinn gæti notað málverk sem kynningu og inngang. Eftir umræðu þar sem nemendur tjá sig, gæti kennarinn haldið áfram í útdrátt úr leikritinu. Í tilfalli MEDEU eru til mörg málverk sem sýna hina harmrænu hetju. (Sjá hið vel þekkta málverk Frederick Sandys).

Skref 3 - Hönnun listræns efnis

Kennarinn velur (í dæminu okkar) hluta úr senunni þar sem Egeus, konungur Aþenu, birtist og talar við MEDEU og lofar henni heimili eftir að Kríon og Jason hafa hrakið hana frá Korintu. Í hlutanum sem við notum sem fyrirmynd og dæmi um aðferðafræðina okkar hafa verið gerðar breytingar og klippingar eins og fram kemur í skrefi 3. Einnig voru línur gefnar til kórsins til að tryggja þátttöku fleiri nemenda í bekknum. Aðgerðirnar til að aðlaga efnið, sem kennarinn sem kennir kennslustundina getur einnig gripið til, eru fullkomlega lögmætar og viðeigandi.

Umræðuefnin eru mörg og fer eftir: kennslustundinni og hvaða efni kennarinn vill leggja áherslu á, hvaða atriði kennarinn vill einblína á o.s.frv.

Skref 4 - Áhugaverðir umræður í kennslustofunni

Kennarinn spyr ákveðinna spurninga og gefur nemendum umræðupunkta sem hann/hún mun koma með í kennslustofunni til að safna skoðunum og sjónarmiðum frá nemendum og ræða þau í samhengi við kennslustundina.

Umræðupunktarnir eru tilgreindir í annarri dálki textans. Þessir punktar, þó þeir séu ekki handahófskenndir, geta verið mismunandi, fleiri eða færri eftir eðli kennslustundarinnar og hvernig kennarinn vill setja upp umræðuna. Augljóst er að í svona viðkvæmu og áköfu viðfangsefni verður kennslustund sem kennari í Mið- eða Norður-Evrópu kennir frábrugðin kennslustund sem kennd er í skóla í Suður-Evrópu.

Skref 5 - Í kennslustofunni

Kennarinn gefur inngang að umræðuefninu sem verður rætt í kennslustundinni:

Hvernig ættum við að koma fram við fólk, örvæntingarfullt fólk sem neyðist vegna: ýmissa pólitískra aðstæðna, stríðs og óróa til að yfirgefa heimaland sitt og heimili sín og koma til lands okkar til að krefjast nýs lífs, fjarri lífshættulegum aðstæðum?

- Hafa þau réttindi?
- Ef svo er, hver eru þau?
- Hvað segja opinber skráning og sáttmálar um það og hver er persónuleg afstaða okkar og hegðun gagnvart þeim?

Skref 6 - Listræn sköpun

Kennarinn dreifir valda útdrættinum (úr MEDEU í okkar dæmi) til nemendanna:

- Gerir inngang og lýsir í fáum orðum um hvað það fjallar.
- Hvaða útdrátt/senu hefur hann/hún valið og hvaðan er hún tekin?
- Hver er söguþráður leikritsins, goðsögnin, persónurnar, samböndin og átökin.

Þannig að nemendurnir geti skilið og sett útdráttinn í skáldað samhengi og tengt hann við umræðuefnið, sem nær til innflytjenda, flóttamanna, krísu, afstöðu innflytjanda og meðferð á útlendingum.

Skref 7 - Sena: Leikum það (fyrsta nálgun að textanum, greining)

Síðan fer þetta í leikhúsfæri (hlutverkaleik). Það er fyrsti lestur á útdrættinum, fyrst af kennaranum (af þeim ástæðum sem áður voru nefndar) og síðan fer fram fyrsta umræða um leikritið, aðgerðina, söguþráðinn, persónurnar og hvað þær eru að reyna að ná fram, hvað skáldið vill segja okkur og þau merkingar sem koma úr aðgerðinni, sambönd þeirra og átök. Hvernig skáldið vill, á táknrænan hátt og með því að nota goðsögur úr goðafræði, laga þær að sínum tíma. Kennarinn gerir það sama í þágu kennslustundarinnar.

Skref 8 – Æfingaferlið

Síðan úthlutar kennarinn hlutverkum. Hlutverkunum er úthlutað út frá kennslufræðilegum sjónarmiðum² fremur en leikhúslegum sjónarmiðum, og sem „leikstjóri“ gerir kennarinn nokkrar athugasemdir og leiðréttingar til að bæta skilning á merkingunum í tengslum við kennslustundina, ekki til að bæta fagurfræðilega frammistöðu eða túlkun nemenda. Útdrátturinn er því stuttur (4 mínútna lestur). Einnig hafa verið bætt við orðum fyrir kórinn til að virkja sem flesta nemendur og tryggja að allur bekkurinn (15 nemendur) taki þátt í verkefnum kennslustundarinnar.³

² Kennarinn getur úthlutað hlutverkum eftir þeim forsendum sem byggjast á samsetningu bekkjarins. Til dæmis getur hann/hún gefið innhverfum nemanda hlutverk til að hjálpa honum/henni að umgangast aðra og eiga samskipti við þá, eða gefið hlutverk til nemanda sem hefur tjáð sig gegn innflytjendum og flóttamönnum, frekar en að gefa hlutverkið einhverjum sem myndi leika það betur.

³ Val á reynslubundnum kennsluáðferðum hefur áhrif umfram skilning á kennsluefninu og viðfangsefninu sem er til umfjöllunar. Í gegnum listir eru nemendur kynntir listrænum málefnum, æfa sig og uppgötva hæfileika sína, umgangast aðra og vinna saman sem hópur.

THE QUOTATION from Euripides' tragedy: Medea

(We list in the first column the dialogue and in the second column the comments on the issues to be discussed. The numbering indicates the points where the teacher will interrupt and discuss (a feature of the FORUM theater)

- AEGEAS** 1_b Greetings, Medea. It's good to see you.
- MEDEA** 1_b Greetings to you too, Aegeas. How did you come to our land? Where do you come from?
- AEGEAS** I come from the sacred oracle temple of Delphi.
- MEDEA** Why did you go to the navel of earth?
- AEGEAS** I wanted to know how I too could have children and offspring.
- MEDEA** For the gods' sake, have you spent your life so far without children?
- CHORUS** Fate and the gods determine the fate of mortals.
- AEGEAS** Indeed. So ordained by fate and the gods. But why did they look and thy countenance reign? What makes you so unhappy?
- MEDEA** I am wronged by Kreon 1_b the king, and my husband Jason agrees, while I have never wronged him.
- AEGEAS** Doing what? Speak out.
- MEDEA** He is driving me into exile, forcing me out, away from Corinth. 2_b 2a_b
- CHORUS** There is no worse harm for the citizen.
- CHORUS** From home, from ones country to be exiled.
- AEGEAS** Oh, great bad found the poor unfortunate.
- AEGEAS** No grater one exists.
- MEDEA** Take pity on me in my misfortune. Don't let me be exiled without a friend. Accept me as a suppliant in your home, your native land. If you will take me in, may the gods then answer your desire to have children. May you die a happy man. 3_b You don't know what a lucky one you are to find me here. I'll end your childlessness. I know the sorts of medicines to use, and I can help you have many children.
- AEGEAS** Lady, I'd like to grant this favor to you, for many reasons. First, there's the gods, 4_b Then, for the children you say I'll produce.
- CHORUS** It is only fair that when you benefit someone, you are benefited.
- AEGEAS** Here's what I'll do. If you get to my country, I'll strive to treat you as a foreign guest— that's the proper thing for me to do. But, Medea, I'll give you fair warning: I won't plot to get you out of Corinth. If you can reach my household on your own, you may stay there in safety. Rest assured—I won't surrender you to anyone. But you must make your own escape from here.
- CHORUS** But why have you made such a decision?
- CHORUS** Really, I do not understand what you are saying.
- CHORUS** What will you gain from this?

POSSIBLE DISCUSSION TOPICS

1 The theatrical text/excerpt inevitably functions symbolically almost always. The persons and situations are random and meaningful. So the teacher must point out their interpretations and meanings. Medea =a refugee **A Aegeas** =an official representative of the host country **Kreon & Iason**= it is the state/government that forces the immigrant/refugee to leave the country and his/her home. **Oaths** =are the written laws and institutions that uphold justice and guarantee the observance of agreements

QUESTIONS-DISCUSSION TOPICS

2 What are the reasons that people massively leave their country?

A. Immigration & B. Refugee shelter
What's the difference between the 2?

2 Who is a refugee, who is an immigrant? What's their difference? (1951 Geneva Convention and relevant international organizations - see <https://rm.coe.int/-/2/168075b8b2>)

3 The refugee or the immigrant is a fugitive, a contemporary supplicant.

QUESTIONS-DISCUSSION TOPICS

What are his/her needs? What does he/she want? What does he/she hope for? Coming to a foreign country, he/she hopes and asks for asylum, for: a better life, shelter, food, & education for his children.

4 Aegeas calls upon the gods.

QUESTIONS-DISCUSSION TOPICS **Is religion the reason why someone becomes a refugee? Does religion protect you in your country of origin?**

Does it protect you in the host country? What differences and conflicts arise from different religions when traditions and cultures come together?

CHORUS Explain yourself clearly!

AEGEAS I don't want my friends finding fault with me and blaming me that I took you.

CHORUS Now I understand what exactly your words mean.

MEDEA That's fine with me. If you could promise this, you'll have done me all the good you can. **5**

AEGEAS I swear and by the gods I promise that you will find refuge in my house and I will protect you. Don't you trust me?

MEDEA I do trust you! But the house of Pelias dislikes me, and so does Kreon's, too. If you bind yourself to a promise now, you'll not hand me over when they come, seeking to remove me from your country.

CHORUS The oath is respected.

CHORUS The gods protect it and the mortals respect it.

MEDEA If you use words, and don't swear by the gods, you may become their friend and then comply with their political demands **6**

CHORUS Words are like birds, they fly and flee in an instant.

CHORUS The interests and policies can change.

MEDEA You may comply with their political demands. I have no power, whereas they do.

AEGEAS What you've just said is very shrewd. All right, if it's what you want, I'm not unwilling to do what you require. Your proposal gives me some security. I can show those hostile to you I've a good excuse. And it makes your position more secure. Tell me the gods that I should swear by.

MEDEA Swear by the plain of Earth, by Helios, my father's father, by the family of gods, by all of them collectively **7**

AEGEAS Tell me what I must swear to do and not to do.

MEDEA Never to cast me out from your own country because I'm a foreigner, with no country and no religion. **8** And if some enemy of mine asks you if he can take me off, you'll not agree, not while you're still alive.

AEGEAS **9** To that I swear. By the Earth, by Helios' sacred light, by all the gods, I'll do what I've just heard.

MEDEA That's good. And if you betray this promise, what happens to you then? **10**

AEGEAS May I then suffer the punishment that falls on profane men.

MEDEA All is well. Now, go your way in peace. I'll come to your city as quickly as I can, once I've completed what I mean to do, and my plans here have been successful.

5 MEDEA, the foreigner wants guarantees for the quality of his/her life.

QUESTIONS-DISCUSSIONTOPICS

Will it be safe in the host country?
Will he or she be protected by the laws as all citizens are? Will he/she have the same rights? Is it right that he/she should have the same rights and be respected as a human being, or will he be a second-class citizen?

6 QUESTIONS-DISCUSSIONTOPICS

MEDEA talks about politics. And politics/policies change as politicians change. Aegeus as an individual (like any representative of power) may have the best intentions, but as a head of state, as a politician, he is subject to pressures and operates under the rule of other circumstances and conditions. So are promises, agreements and treaties respected or revised at the slightest change of situations, political interests, and political forces? MEDEA, the refugee, does not want to be the center & focal point of every political game, she does not want to be exploited and at her expense to be the subject of negotiations and political bargaining. (See the refugee crisis and Erdogan).

7 MEDEA calls upon values, laws and traditions that are respected by all, apart from political beliefs that change.

8 The issue of racism and diversity.

QUESTIONS-DISCUSSIONTOPICS

There are indeed many religions, cultures and colors in people. There are differences in gender, sexual orientation, economic status, education and much more. Should our behaviour and attitude towards the other person change according to their colour, according to their gender, according to their sexual orientation, whether they are rich or poor, whether their clothing preferences are in line with ours?

9 MEDEA asks for protection and asylum.

QUESTIONS-DISCUSSIONTOPICS

Do we have a duty to provide protection, asylum to the oppressed, to the refugee who comes to our country? Beyond the laws, what do our humanitarian values and our culture dictate?

10 QUESTIONS-DISCUSSIONTOPICS

Is there a punishment for anyone who violates oaths and breaks promises? Is there a punishment for anyone who breaks oaths and promises to the stranger? Should there be or should there not? Are we equal in the face of the law

Skref 9

Kennarinn lætur nemendurna lesa og venjast textanum og samtalinu. Eftir að þetta hefur verið gert nokkrum sinnum og grunnathugasemdir hafa verið gerðar svo merkingarnar komi í ljós (hreimfar, andardráttur, mögulegar pásur, spurningar, svör) og samtalið flæðir eðlilega milli persónanna, þá byrjar kennarinn, sem milligöngumaður, umræðuna.

Kennarinn grípur inn í og spyr spurninga (í hægri dálki textans) eins og bent var á í undirbúningi (SKREF 4). Þetta er gert samhliða aðgerðinni. Á völdum stöðum stöðvar kennarinn aðgerðina og býður upp á athugasemdir og umræður með því að spyrja fyrst spurninga í tengslum við útdráttinn (Medea, Aigeas, Kórin: hvað segja þau, um hvað rífast þau, hafa þau rétt fyrir sér, vekja þau samúð, andúð, o.s.frv.). Hann gerir einnig tengingar við nútímalíf og raunveruleika. Það er mikilvægt að nemendur tjái skoðanir sínar og hugmyndir og að umræðan sem af því sprettur eigi sér stað.

Skref 10

Úr leikhúsverkefninu (útdrátturinn úr MEDEU í okkar dæmi) hafa mismunandi, andstæðar og kannski árekstrandi skoðanir eða vonir komið fram hjá nemendum:

1. Í tengslum við gjörðir og persónur

- a. Hefur MEDEA rétt fyrir sér þegar hún vill fara, eða ætti hún að vera og halda sínu striki þar sem vegna hjónabandsins og fjölskyldunnar sem hún hefur stofnað með Jason er þetta einnig hennar land?
- b. Er Aigeas að gera rétt með því að taka við henni í sínu eigin landi, eða ætti hann ekki að stofna pólitískum vináttuböndum milli borgríkjanna Apenu og Korinþu í hættu?

2. Afleiðingar – Í tengslum við nútíman:

- c. Það eru málefni pólitískra skipana annars vegar og mannúðar og menningarlegra gilda hins vegar. Hvort tveggja hefur yfirhöndina og hvers vegna?
- d. Ættu mannúðargildi að hafa yfirhöndina yfir pólitískum markmiðum eða öfugt?
- e. Hvert er hlutverk ríkisins og hvert er hlutverk borgaranna? Ef ríkið hefur stefnu sem er fjandsamleg gagnvart innflytjendum í gegnum lög og tilskipanir, ættu borgarar sem manneskjur að fylgja þeim eða sýna mannúð sína og samstöðu og veita innflytjendum/flóttamönnum aðstoð þvert á vilja ríkisins?

SKIPT UPP Í HÓPA SEM STYÐJA VIÐ MISMUNANDI SJÓNARMÍÐ

Á þessu stigi kennslustundarinnar skiptir kennarinn nemendum í stuðningshópa með skýr markmið: hver hópur á að byggja upp rök og verja sína afstöðu.

Hver hópur hefur síðan það verkefni að styðja og styrkja skoðanir sínar með því að safna saman röksemdum (studdar viðeigandi rannsóknum á netinu eða annars staðar, innan námskeiðsins eða sem verkefni utan þess, með viðtölum við sérfræðinga o.s.frv.) og verja sína afstöðu eins vel og mögulegt er. Átökin (á milli röksemda) ættu að vera sterk og áhugaverð og í lokin ætti rétt sjónarmið að ná yfirhöndinni í meðvitund „örsamfélagsins“ í bekknum.⁴

Umræður eru því skipulagðar þar sem mismunandi hliðar styðja sjónarmið sín með rökum sem ganga lengra en það sem kemur fram, er augljóst eða gefið í skyn í textanum og leikhúsverkinu.

Eftir kennslustundina – Utan kennslustofunnar. Íhlutun á samfélagssviðinu

Verkefnið og íhugunin getur haldið áfram eftir megin kennslustundina, þar sem kennarinn gefur nemendum verkefni sem geta verið borðrannsóknir eða viðtöl við fólk sem telst sérfræðingar í þeim málefnum sem verið er að skoða.

Í tilfalli flóttamannsins og viðhorfa til hans/hennar, virðingar og verndar, gæti bekknum verið skipt upp í hópa:

1. Rannsóknarhópur á lögum, stofnunum og samningum

Til að mynda:

- A. Genfarsáttmálinn: hvað felur hann í sér og hvað skilgreinir hann?
- B. Hvaða réttindi veitir Flóttamannastofnun SP flóttamönnum?
- C. Hverjar eru skyldur móttökuríkisins o.s.frv.

2. Rannsóknarhópur um þjónustu ríkisins

⁴ Með „réttu“ á við að markmiðið er að stuðla að skoðunum byggðum á siðmenntuðum, mannúðlegum, lýðræðislegum hugsjónum og gildum.

- A. Hvað er í gildi í landinu á þjóðlegu, staðbundnu og svæðisbundnu stigi?
- B. Hvaða önnur yfirvöld/stofnanir o.s.frv. hafa umboð yfir flóttamönnum (félagasamtök, Alþjóðleg flutningastofnun (IOM), Evrópuráð flóttamanna, Rauði krossinn, Evrópuráðið o.s.frv.)?

3. Viðtalshópur

Viðtöl við innflytjendur eða flóttamenn. Viðtöl við venjulega borgara sem hafa upplifað innflytjendaupplifunina.

Skýrslugerð og kynning á niðurstöðum í kennslustofunni eða fyrir skólann í heild.

4 Hópur til að dreifa niðurstöðum og áhrifum af kennslustundinni

Nemendur innan ramma kennslustundarinnar, eftir að hafa fengið tiltölulega heildstæða þekkingu og skoðanir á efninu (innflytjendur, sjálfsvíg, femicíð) geta tekið frumkvæði að því að framleiða afleidd verkefni og virkni, eins og birtingar í skólablaðinu eða á innlendum eða evrópskum skólaplatformum (evrópskir skólanet), hlaðvörp, myndbandsútsendingar, sviðsettar myndbönd með venjulegri myndbandsupptökuvél, ljósmyndasýningu með einföldum myndavélum eða farsímum, og margt annað sem kemur fram úr ímyndunaraflí og sköpunargleði nemenda og kennara.

Hvernig nota má listaverk til að styðja við skapandi kennslu í mannréttindum og borgaravitund

Að hefja kennslustund um borgaravitund eða mannréttindi almennt með myndlist eins og málverki eða höggmynd, og ekki frá sviðslistum (leikhúsi, kvikmyndum og myndböndum), getur falið í sér ákveðnar auknar áskoranir sem gera verkefnið mun áhugaverðara.

En við viljum segja strax frá því að skortur á texta og tilvist kyrrstæðra mynda er alls ekki hindrun. Þvert á móti! Þetta veitir bæði kennaranum og bekknum sem heild tækifæri til að víkka út í önnur svið og auðga bæði þekkingu þeirra og reynslu. Skrefið frá því sýndarlega yfir í myndrænt er ekki annað en skrefið frá kyrrstöðu til hreyfingar og frá kyrrstæðu yfir í virkt.

Þegar þessi breyting hefur átt sér stað, fylgjum við þeim skrefum sem lýst hefur verið áður.

Þar sem málverk sýnir eitthvað (oftast fólk þar sem efnið okkar er mannréttindi og borgaravitundarfræðsla) gefur það ekki kennaranum tilbúið efni á sama hátt og leikhús gerir, þar sem höfundurinn gefur okkur samtöl og þar með sambönd og tilfinningar persónanna, hreyfinguna með athugasemdum sínum og margt annað sem er augljóst eða falið undir textanum. En þetta þýðir að það þarf meiri virkjun tilfinningalegs heims þeirra sem taka þátt (nemendur og kennarar), ímyndunarafls þeirra, næmni, meðvitundar og sköpunargáfu.

Nemendur þurfa að finna, verða næmir og ímynda sér hvað kyrrstæðar myndir í málverkinu (sem eru meira og minna gefnar í leikhúsi) segja eða finna og skapa eða finna upp sambönd, tilfinningar og samtöl, hreyfingar, hegðun o.s.frv.

Þegar málverk (eða höggmyndir) eru upphafspunktur kennslustundarinnar, ætti ferli kennslustundarinnar að fara frá kyrrstöðu og hreyfingarleysi (málverksins eða höggmyndarinnar) til virkni og hreyfingar sviðslistanna (kvikmynda, myndbanda og sérstaklega leikhússins).

Við teljum þetta nauðsynlegt til að tryggja að virk samskipti og þróun eigi sér stað. Bæði í sýningu og í kennslustundinni, til að draga ályktanir í lokin um félagslega afstöðu okkar.

Myndlist (málverk eða höggmyndir) vill segja eitthvað, en segir það ekki á lifandi og kraftmikinn hátt eins og í leikhúsi. Svo kennarar geta farið frá þessari sjónrænu stöðu yfir í kraftmikla: frá mynd yfir í aðgerð.

Í þessu tilfalli er fylgt skrefunum sem áður hafa verið nefnd, en með nokkrum breytingum og aðlögunum sem stafa af því að upphafspunkturinn er nú málverk eftir listamann frá öðrum tíma og stað.

Við munum því benda á þessar aðlaganir og kennarinn mun setja saman 10 skrefin sem við lýsum í HEDA-aðferðinni með eftirfarandi atriðum.

Dæmi um notkun HEDA-aðferðarinnar byggt á listaverki

Kennarinn sem hefur skilgreint viðfangsefni sitt eins og við höfum greint frá í dæmarannsókninni með dæminu um Eurípídesar MEDEU (**SKREF 1**) velur fyrirfram málverk sem sýnir viðfangsefnið sem hann/hún vill fjalla um í hverri kennslustund. Þetta málverk ætti að vera mannmiðað (sýna fólk). Með þema málverksins sem fjallar um fólk mun málverkið innihalda dramatíska túlkun. Þetta er oftast raunin (að undanskildum málverkum um hégóma, fegurð og losta). Svo í þeim persónum sem eru sýndar í málverkinu eru líkamsstöður, svipbrigði og augnaráð sem hægt er að breyta í hreyfingu og aðgerð.

(**SKREF 2**). Málverk, líkt og sýning leikhússenu, miðlar mörgum mismunandi merkingum. Kennarinn bendir á þau sjónrænu mynstur og smáatriði málverksins sem hann/hún vill leggja áherslu á í kennslustundinni og ræða við nemendur, og sleppir öðrum atriðum sem ekki skipta máli fyrir kennslustundina. (**SKREF 3 og 4**).

Kennarinn tilkynnir efnið sem bekkurinn mun fjalla um, hvaða félagslegt eða pólitískt réttindi verða tekin fyrir. (**SKREF 5**).

Gert er ráð fyrir að umræðuefnið sé aftur INNFLYTJENDUR-FLÓTTAMANNAKRÍSAN. Kennarinn setur fram spurningar sem vakna til umræðu:

- Hvað veldur því að fólk yfirgefur heimili sín og heimaland sitt?
- Hvað fær fólk til að taka ákvörðun um að flytja til annars staðar, staðar sem er meira og minna óþekktur og jafnvel ekki mjög gestvænn?
- Hvaða sterkar tilfinningar þarf fólk að hafa til að taka slíka ákvörðun? (Örvænting vegna efnahagslegrar fátæktar, ótti við alls kyns ofsóknir, stríð, löngun eftir betra lífi fyrir sig og börn sín)?

Kennarinn kynnir málverkið/málverkin fyrir bekknum: Í dæminu sem við völdum er málverk eftir Edvard Petersen, danskan listamann frá 19. öld – „Innflytjendurnir á Larsen Plads“.

EDVARDPETERSEN (1841-1911) -https://en.wikipedia.org/wiki/Edvard_Petersen, (1890)

Kennarinn:

- Gefur upplýsingar um málverkið, skapara þess, hvaðan það er komið, hvar og hvenær listamaðurinn skapaði það og hver innblástur hans/hennar var.
- Hann/hún nýtir tækifærið til að gera kennslustundina eins gagnvirka og mögulegt er með því að gefa nemendum tækifæri til að fylgjast með, leggja áherslu á þau smáatriði sem skipta máli, svo að þeir geti tjáð sig í gegnum umræðu og spurningar: hvað vill málverkið tjá, hvaða tilfinningar vekur það?
- Hvetur nemendur til að gefa málverkinu líf og lýsa svipbrigðum, samböndum, hugsunum og tilfinningum persónanna sem eru myndaðar.
- Á þessu stigi er lögð áhersla á lýsingu og niðurstöður til að skapa tilfinningalegan bakgrunn, svo að hægt sé að fara í næsta stig, yfir í hreyfinguna og gefa líf málverkinu og þeim aðgerðum sem það gefur í skyn. (**SKREF 6**)

Líkamstaða, sambönd sem skapast og sem listamaðurinn gefur í skyn. Hvað veldur persónunum áhyggjum? Hvaða tilfinningar ráða yfir þeim? Hvernig tjá þau áhyggjur sínar og tilfinningar?

STANDANDI og KYRRSTAÐA (tableaux vivants)

Eftir að þessu stigi er lokið, hvetur kennarinn nemendur og leiðbeinir þeim við að „skapa/endurvekja/gefa líf málverkinu“. Nemendur dreifast um kennslustofuna og í hópum tveggja eða þriggja eða fleiri spinna þeir og skapa „tableau vivant“ í kennslustofunni, fyrst í kyrrstöðu.

HREYFING og VIRKNI

Kennarinn spyr síðan og hvetur nemendur til að hreyfa sig með því að spyrja þá: Hvaða hreyfing gæti hafa átt sér stað áður en stellingin sem við sjáum nú var tekin (sem við sáum og ræddum á töflunni) og hver verður næsta hreyfing?

Við skulum taka dæmi úr málverkinu, tvo menn til hægri sem eru að tala saman. Herrann í svarta frakkanum og herrann í brúna frakkanum, sem er með bakið að okkur. Og fyrir aftan þá er kona sem hvílir sig á veggnum og horfir á þá, virðist hafa áhuga á samtalinu þeirra. Til hægri eru tvær aðrar konur, ein þeirra virðist vera að gráta og þurrkar augun með vasaklút.

Spurning:

Hvað gerðist **rétt áður** en mennirnir tveir hófu samtalið? Hvaðan kom herrann í svarta frakkanum og hvaðan kom herrann í brúna frakkanum og aðrar persónur? Hverjar eru ásetningar þeirra og þar með tilfinningar hvers annars? Hvað gerist næst, þegar samtali tveggja manna er lokið? Hér eru fjölmargir möguleikar svo lengi sem ímyndunarafl og sköpunargleði nemendanna er virk. Hvað bendir hegðun eins manns til og hvað bendir hegðun hins manns til? Hver gæti herrann í svarta frakkanum verið og hver gæti herrann í brúna frakkanum verið og konurnar? (**SKREF 7**). Framhald og lok aðgerðarinnar er að bæta við orðinu. (**SKREF 8**).

Hvað fjallar samtali tveggja manna um?

Miðað við að einn þeirra sé innflytjandi sem nýkominn með fjölskyldu sína til hafnar, með skipið í bakgrunni, og hinn (í svarta frakkanum og svarta hattinum) sé umboðsmaður/innflytjendasmali sem vill nýta sér þá með því að finna þeim störf fyrir lág laun, halda löglegum skjölum þeirra (persónuskilríkjum, vegabréfum, bréfum) og bjóða þeim lélegar íbúðir til að búa í. Allt eru þetta vinnur fyrir einhvern landeiganda eða verksmiðjueiganda frá fyrstu iðnbyltingunni?

- Hver yrðu viðbrögð innflytjendanna? Hvað eru þeir að segja?
- Hvað væri samtali þeirra?
- Hvað vill umboðsmaðurinn/innflytjendasmalinn?
- Hvað svarar innflytjandinn?
- Hvað hugsar og segir konan sem fylgist með?
- Hvers vegna er konan fyrir aftan þá að gráta?

Byggt á tilfinningalegum bakgrunni sem var skapaður í fyrri skrefum, er nemendum hvatt til að gefa persónunum nöfn og síðan finna og tjá tilfinningar sínar. Að auki til að tala saman með því að leika „hlutverkin“ og gefa líf málverkapersónunum sem áður voru kyrrar. Samtalið er í byrjun einfalt.

Í næsta skrefi (**SKREF 9**) gefur kennarinn nemendum tíma til að skrifa niður samtöl sem þau komu með í kennslustundinni og á fyrri stigum.

Kennslustundin, með lok og skipulagningu samtalsins, hefur náð framhaldsstigi og nemendur geta kynnt það fyrir bekknum. Það skiptir litlu máli hvernig samtalið er kynnt (utanbókar eða lesið upp úr glósum þeirra). Það sem skiptir mestu máli hér er að textinn hafi félagslegt innihald og gefi hvata og tækifæri til umræðu og athugasemda, tjáningu skoðana nemenda um vinnu- og lífsskilyrði, félagsleg réttindi (tryggingar, menntun, rétt til vinnu og hvíldar, næringu o.fl.).

Sama ferli er fylgt með hinum hópunum sem undirbjuggu og vöktu til lífs mismunandi atriði úr málverkinu.

Þar sem umræðuefnið er sameiginlegt og upphafspunkturinn var sama málverkið, leiðir það til þess að hóparnir búa til tengd verkefni af tableau vivants og samtölum. Þannig getur kennarinn farið í samþættingu allra þessara og auðgað efnið fyrir umræðu í næsta og síðasta skrefi kennslustundarinnar.

Síðan, með því að fara í síðasta skrefið (**SKREF 10**), eru stuðningshópar stofnaðir til að styðja báðar hliðar.

- Það fer fram samningaviðræður milli tveggja aðila.
- Hvað vill umboðsmaðurinn/stjórnandinn og hvað vill innflytjandinn?
- Hvað ætti að gera?
- Eru innflytjendur/flóttamenn ódýrari vinnuafli og því auðveld skotmörk fyrir vinnuveitendur til að misnota?
- Ættu innflytjendur að njóta sömu réttinda og innfæddir borgarar gestalandsins?

- Er ótti við að innflytjendur muni taka störf innfæddra (sem vekur upp kynþáttahatur og fjölbreytileikamál)?
- Á hvaða stigi getur nábyli tveggja þjóðfélagshópa verið báðum til hagsbóta?
- Geta hóparnir notið góðs af hefðum, reynslu og venjum hvers annars? (ljóðlist og bókmenntum, fatavenjum, matargerð og miklu fleiru).
- Hvernig mótast menntun barna?
- Er gott að samþætta börn innflytjenda í formlegt, stofnanavætt menntakerfi gestalandsins eða ekki?

Kaflinn sem var fjallað ítarlega um áður áður heitir: **Eftir**

kennslustundina – Utan kennslustofunnar. Íhlutun á félagslegu sviði getur einnig átt sér stað í tilfelli kennslustundar sem byrjar með sjónrænum viðburði.

Þess vegna völdum við sama umræðuefni (innflytjendur) til að greina og þróa sem dæmarannsókn, byrjum með leikhúsvirkni og byrjum með málverki. Þannig koma í ljós mismunir og líkt í þróun kennslustundar sem byggir á HEDA-aðferðinni, og þannig getur kennarinn myndað sér heildstæða mynd af bæði aðferðinni í heild sinni og þeim tveimur leiðum sem við leggjum til.

Svo ólíkar sem leiðirnar tvær kunna að virðast, þar sem þær byggjast á ólíkum listformum og hafa ólíka upphafspunkta, eru þær engu að síður svipaðar og samrýmanlegar.

Samantekt

HEDA verkefnið og aðferðin sem það leggur til byggist á og leggur meiri áherslu á leikhús og leiklistartækni.

Það notar þætti sem finnast í ýmsum leikhússtílum (Forum-leikhús, Leikhús hinna kúguðu, Blaðamannaleikhús, Heimildaleikhús, Löggjafarleikhús).

Allir þessir leikhússtílar eru samþættir í aðferðinni sem við greinum frá og leggjum til hér að ofan og sem notar þætti þeirra. Þetta er gert með vilja því markmið okkar er kennslustundin sjálf, virkni hennar og áhrif hennar á nemendur: Hve mikið hún hefur áhrif á þá, hve mikið hún mótar meðvitund þeirra til að verða skapandi og siðmenntaðir borgarar, lausir við ofbeldi, kynþáttafordóma og aðrar slíkar einkunnir sem skaða félagslega uppbyggingu og samheldni hennar.

Eftir allt saman, þá byggjast allir ofangreindir leikhússtílar, sem í okkar aðferð hafa engin skýr mörk, á samtali, umræðu, tjáningu og skoðanaskiptum.

Ástæðan fyrir því að við kjósum og gefum leiklistinni meiri mikilvægi fram yfir aðrar listir er sú að leikhús krefst orku og aðgerða, og þetta er tilgangur og nýsköpun aðferðarinnar við kennslu í félags- og borgaravitundarfræðslu: Að sleppa úr passívri og áhugalausri kennslu og gera námskeiðs- og umræðuefni (félagsleg réttindi og skyldur, félagsleg hegðun) auðvelt og skemmtilegt til að fylgjast með.

Það hreyfir ekki aðeins við huga og rökhugsun, heldur einnig tilfinningum, ímyndunarafli og næmi nemenda gagnvart þessum viðfangsefnum, vikkar sjóndeildarhring þeirra, virkjar eins mörg skilningarvit þeirra og mögulegt er, vekur félagslega næmni þeirra og mótar þá þannig í virkari, ábyrgari borgara sem eru næmir fyrir sameiginlegum félagslegum málefnum sem spretta úr flóknum, krefjandi og kannski víðsjárverðum tímum okkar.

Heimildaskrá

Boal , A. (1979). Theatre of the oppressed. London: Pluto Press.

Freire , P. (1972). Pedagogy of the oppressed. England: Penguin Books.

Gardner, H. (1983). Frames of mind: The theory of multiple intelligences. NY: Basic Books.

Slade, P. (1967). Child drama. England: University of London Press Ltd.

Somers, J. (1994). Drama in the curriculum. London: Cassell Educational Limited.

ΚΕΝΤΡΟ ΣΠΟΥΔΩΝ ΛΑΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Theatrestudies.gr

